

Silje Trondvold Hammer

Kjønnsnormer i skolen

En kvalitativ studie av kjønnsnormer og mulighetsrom i ungdomsskolen

Masteroppgave i Samfunnsfag

Veileder: Sevil Sümer

Juni 2022

Silje Trondvold Hammer

Kjønnsnormer i skolen

En kvalitativ studie av kjønnsnormer og
mulighetsrom i ungdomsskolen

Masteroppgave i Samfunnsfag
Veileder: Sevil Sümer
Juni 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

Forord

Interessen for å skrive en masteroppgave om kjønnsnormer i skolen kom med Stoltenbergutvalgets NOU i 2019 om *kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp*. Denne NOUen fikk øynene mine opp for framstillingen av gutter som skoletapere. Forslaget om senere skolestart for gutter som det sto mye om i media var det som gjorde meg mest engasjert i saken om kjønn og kjønnsprestasjoner i skolen. Å innføre tiltak i skolen som direkte dreier seg om kun et kjønn ser jeg på som problematisk. Selv om det viste seg når jeg dykket videre inn i Stoltenbergutvalgets NOU at senere skolestart for kun gutter ikke var slik jeg først fikk det framstilt. I media var det likevel mye annet i denne NOUen sin framstilling av de kjønnete prestasjonsforskjellene i skolen som vekket min interesse. Slik jeg ser det settes jenter som gruppe opp mot gutter som gruppe for å komme fram til hvilken gruppe som gjør det best i ulike målbare scenarioer. Det gir meg et inntrykk av at vi leter etter hvilket kjønn som dominerer på de ulike områdene. Dette sier lite om hvorfor det er slik og jeg reagerer også på fremgangsmåten i seg selv. Dette fordi det viser en stereotypisk måte å se kjønne på som to ulike grupper. Det viser ikke til kjønn som et komplekst fenomen eller til de sosiale konstruksjonene som er med på å skape ulike normer for kjønn. Det bidrar heller etter min mening til en videre reproduksjon av de allerede stereotypiske framstillingene.

Som lærere har vi en viktig oppgave foran oss med å utdanne elever med troen på seg selv og som har et kritisk blikk. Vi har plikt til å sørge for at alle elever har samme muligheter. Når da et spørsmål om kjønn er med på å skape ulike mulighetsrom for gutter og jenter er dette et fenomen som bør granskes. Jeg er derfor ute etter hvordan kjønn i skolen faktisk oppleves av elever og lærere. Mitt ønske er å gå i dybden på hva elever og lærere legger i det å være en jente og det å være en gutt. Jeg ser på kjønn som noe komplekst og sammensatt, og mener også at det er flere måter å være gutt og jente på. Jeg har selv følt på forventninger knyttet til at jeg er en jente, og har ofte opplevd at jeg blir diskriminert på grunnlag av dette. Disse situasjonene oppstår for det meste i sosiale relasjoner med jevnaldrende. Jeg er selv en jente som krysser det jeg vil kalle «normgrensen». Det vil si at jeg ikke føler meg som en stereotypisk jente og at jeg har følt på motstand når jeg beveger meg over i «guttens verden». Rent strukturelt er det lite som diskriminerer meg på grunnlag av at jeg er jente, men i sosiale relasjoner er bildet et annet. Når kjønnsnormer har en påvirkende kraft i form av ulike forventninger for gutter og jenter, fører dette til en ubalanse og til ulike mulighetsrom. Dette vil da være et likestillingsproblem. Jeg ønsker derfor å undersøke om dette kan være tilfelle i skolen.

Sammendrag

I denne oppgaven har jeg valgt å se nærmere på hvordan de tradisjonelle kjønnsnormene påvirker mulighetsrommet hos jenter og gutter i skolen. For å svare på denne problemstillingen har jeg sett på ulike teorier om kjønn, likestilling, normer og mulighetsrom i tillegg til å ta tidligere forskning med i betraktningen. Det er en kvalitativ studie som består av 56 elevoppgaver og 4 lærerintervjuer. Oppgaven har altså en elevstemme og en lærerstemme, noe som gjør at jeg får innsikt i både elevenes erfaringer og lærernes standpunkt til kjønn i skolen. Dataen som er samlet inn bekrefter at kjønnsstereotyper preger bildet av hvordan elevene og lærerne ser på gutter og jenter. Dataen viser også til et mangfold innad i elevgruppen som også går mye på tvers av kjønn. UngIDag utvalgets NOU og Stoltenbergutvalgets NOU representerer sentrale ytterpunkter for denne oppgaven. Et annet spørsmål som er sentralt er hvorvidt en sammenligning av gutter opp mot jenter er lønnsomt. Dette behovet for å generalisere gjennomsnittsforskjeller mellom kjønnene er noe jeg stiller meg kritisk til i denne oppgaven. Jeg har en mer lik fremgangsmåte og et mer likt syn på kjønn som UngIDag utvalget har i sin NOU. I oppgaven søker jeg etter kjønnsnormers betydning for barn og unge i dag. Jeg ønsker å belyse farene ved å sette gutter og jenter som gruppe opp mot hverandre igjennom en overgeneralisering av gjennomsnittsforskjeller. I denne oppgaven vil du møte en sammenligning mellom gutter og jenters syn på kjønn. Dette er for å vise til forskjeller som er til stede mellom kjønnene. Oppgaven prøver ikke å avkrefte at det eksisterer kjønnete forskjeller mellom gutter og jenter. Det den prøver er i større grad å belyse mangfoldet og normers påvirkningskraft når det kommer til hva forskjellene på gutter og jenter er. Hva vil det si å være en jente, og hva vil det si å være en gutt.

Abstract

In this thesis, I have chosen to take a closer look at how the traditional gender norms affect the opportunity space for girls and boys in school. To answer this problem, I have looked at different theories about gender, equality, norms and opportunities in addition to taking previous research into account. It is a qualitative study consisting of 56 student assignments and 4 teacher interviews. The assignment has a student voice and a teacher voice, which means that I gain insight into both the students' experiences and the teachers' position on gender in school. The data collected confirms that gender stereotypes characterize the picture of how students and teachers view boys and girls. The data also refers to a diversity within the student group that also goes a lot across gender. UngIDag committee's NOU and Stoltenberg committee's NOU represent key extremes for this task as another question that is central is how far a comparison of boys against girls is profitable. This need to generalize average differences between the sexes is something I am critical of in this thesis and therefore have a more similar approach and a more similar view of gender as the UngIDag committee has in its NOU. In the thesis I search for the meaning of gender norms for children and young people today, I want to highlight the dangers of putting boys and girls as a group against each other through an over generalization of average differences. Also in this assignment you will encounter a comparison between boys' and girls' views on gender. This is to refer to differences that are present between the sexes. The thesis does not try to disprove that there are gender differences between boys and girls. What it is trying to shed light on is to a greater extent diversity, and the influence of norms when it comes to what the differences between boys and girls are. And on what it means to be a girl, or what it means to be a boy.

Innholdsfortegnelse

Forord	1
Sammendrag	2
Abstract	3
1. Innledning	6
<i>Problemstilling og forskningsspørsmål</i>	7
2. Teori	8
2.1 <i>Hva er kjønn?</i>	8
Teorier og perspektiver	9
2.2 <i>Kjønnsnormer</i>	10
2.3 <i>Likestillingsutfordringer</i>	11
2.4 <i>Tidligere forskning</i>	12
3. Metode	15
3.1 <i>Valg av metode</i>	15
3.2 <i>Reliabilitet og validitet</i>	16
3.3 <i>Forskningsetiske refleksjoner</i>	17
3.4 <i>Intervju som metode</i>	17
3.4.1 <i>Forarbeid lærer</i>	18
3.4.2 <i>Datainnsamling lærer</i>	18
3.5 <i>Elevtekster som metode</i>	19
3.5.1 <i>Forarbeid elev</i>	19
3.5.2 <i>Datainnsamling elev</i>	20
3.6 <i>Innholdsanalyse</i>	20
4. Analyse	21
4.1 <i>Elevperspektivet</i>	21
Elevoppgave 1.....	21
Figur 4.1 <i>Samlede svar på kategorien Jente:</i>	22
Figur 4.2 <i>Samlede svar på kategorien Gutt:</i>	22
Figur 4.3 <i>Samlede svar på kategorien Begge/Vet ikke:</i>	23
Figur 4.4 <i>Jentenes svar på kategorien Jente:</i>	23
Figur 4.5 <i>Jentenes svar på kategorien Gutt:</i>	24
Figur 4.6 <i>Jentene om kategorien Begge/Vet ikke:</i>	24
Figur 4.7 <i>Guttenes svar på kategorien Jente:</i>	25
Figur 4.8 <i>Guttenes svar på kategorien Gutt:</i>	25
Figur 4.9 <i>Guttene om kategorien Begge/Vet ikke:</i>	26
Elevenes begrunnelser - Utvalgte «Case».....	26
Elevoppgave 2.....	29
Elevoppgave 3.....	31
Figur 4.10 <i>Ord plassert av både jentene og guttene i elevoppgave 3:</i>	32
4.2 <i>Samlet analyse av elevoppgavene</i>	34
Figur 4.11 <i>Venndiagram</i>	35
.....	35

4.3 Lærerperspektivet.....	35
4.4 Avsluttende analyse	41
5. Drøfting og avslutning	42
Litteraturliste	47
Vedlegg	49
1. Intervjuguide	49
2. Elevoppgave 1	50
.....	50
3. Elevoppgave 2	51
4. Elevoppgave 3	52
5. Informasjonsskriv	53

1. Innledning

I denne oppgaven ligger ikke søkelyset på prestasjonsforskjellene mellom gutter og jenter i skolen. Dette er noe som har fått stor oppmerksomhet i media og i norsk politikk de seneste årene. Det har vært en rekke offentlige utredninger som omhandler kjønn i skolen og prestasjonsforskjeller i skolen. Det er mange ulike meninger når det kommer til kjønn i skolen. Det spekuleres i hvor fokuset bør ligge, hvem passer den norske skolen egentlig best til, hvilke tiltak bør innføres og hva er grunnen til prestasjonsforskjellene? Det er mange ubesvarte spørsmål hvor de lærde strides. Det jeg imidlertid stiller spørsmål ved i denne oppgaven er hvorfor vi generaliserer og setter gutter som gruppe opp mot jenter som gruppe? Hvor kommer dette behovet for å se på disse gruppene som to forskjellige og isolerte faktorer inn? I 2019 kom det to ulike NOUer. NOU 2019: 3 *Nye sjanser – bedre læring – Kjønnforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp* og NOU 2019: 19 *Jenterom, gutterom og mulighetsrom – Likestillingsutfordringer blant barn og unge*. NOU 2019: 19 har et mer sammensatt syn på kjønn enn NOU 2019: 3. Den er utarbeidet på en helt annen måte og strever ikke etter å generalisere kjønnforskjellene på samme måte som NOU 2019: 3. «Kjønnforskjeller som fører til likestillingsutfordringer har sammenheng med sosial bakgrunn og andre faktorer, og ofte vil svarene på hvorfor de oppstår være sammensatte» (NOU 2019: 19, s. 49). Med et slik sammensatt syn på kjønn er det nødvendig å gå i dybden på ulike fenomener for å kunne si noe mer om hvorfor det er slik det er, eller for å kunne si noe om hvordan virkelighetsbildet faktisk ser ut. «Det er viktig å se barn og unges sårbarhet og utsatthet i sammenheng med kjønnsnormer. Kjønnstereotyper og trange normer for kjønn kan gjøre gutter og jenter sårbare, men på forskjellige måter» (NOU 2019: 19, s.49). Denne NOUen peker på hvordan kjønnsnormer er med å påvirke mulighetsrommet hos de ulike kjønnene på ulike måter. Dette er derfor er en vesentlig faktor som det må forskes nærmere på for å si noe om på hvilke måter dette påvirker kjønnene. Jeg mener at det er relevant å se nærmere på hvordan dette arbeides med i skolen, i tillegg til å se nærmere på hvordan elevene selv føler på normene.

Stoltenbergutvalgets NOU 2019: 3 har fått en del kritikk som baserer seg på blant annet kunnskapssynet og det narrative som setter guttene i en «skoletaper»-posisjon. Kritikken retter seg altså vel så mye mot fokuset til NOU 2019: 3 som i innholdet og konklusjonene. NOUen baserer seg på en rekke statistiske data om forskjeller blant gutter og jenter. Den baserer seg på kvantitative data som sier lite om innholdet i funnene. «Kjønn omtales på individuelt nivå som en statisk, essensiell størrelse hvor det antas at tilhørighet til en biologisk kjønnskategori vil ha entydige psykologiske og atferdsmessige følger, uansett hvor i verden eller hvor i historien eller livsløpet personene befinner seg.» (Nielsen & Malterud, 2019, s. 178). De prøver her å se etter en årsak-virkning-sammenheng basert på ulik statistikk. Slik informasjon kan si noe om hvorvidt kjønnforskjellene eksisterer, men det sier lite om hvorfor det er slik. I kapitlet hvor det er snakk om tilpasset opplæring i grunnskolen kommer utvalget med følgende utsagn. «Kunnskapsgrunnlaget viser at forventninger til læring spiller en viktig rolle for elevenes utbytte av undervisningen, og at gutter møtes med lavere forventninger til læring i skolen enn jenter» (NOU 2019: 3, s. 197). Dette utsagnet følges lite opp i denne NOUen mens det er nettopp dette den andre NOUen baserer seg mer på. Hvordan påvirker de ulike forventningene til kjønnene deres mulighetsrom i skolen? Dette er fokuset i min oppgave om *Hvordan påvirker de tradisjonelle kjønnsnormene mulighetsrommet hos jenter og gutter i skolen?* Det er mange meninger når det kommer

til temaene kjønn og likestilling. «Hvis vi skal utvikle vår refleksjonsevne og arbeide systematisk med kjønn, holder det ikke at vi har meninger. Vi trenger kunnskaper. Vi trenger ikke minst kunnskap om hvordan kjønn læres, og om hvordan kjønnete krefter virker i samspill mellom mennesker og mellom individ og samfunn.» (Bø, 2014, s.13). I denne oppgaven er målet å komme med noen perspektiver rundt hvilke forventninger elever blir møtt med i skolen, og hvilke opplevelser elevene selv sitter med rundt temaet kjønnsnormer. Gjennom både en elevstemme og en lærerstemme er målet med denne oppgaven å kunne si noe om hvorvidt kjønnsnormene i samfunnet er med på å styre mulighetsrommet hos unge gutter og jenter i skolen. Det er altså et spørsmål om likestilling. I Norge er det ikke lov å gjøre forskjell basert på kjønn, (Bø, 2014, s. 15) men hva om vi likevel gjør forskjell? Framstillingen av guttene som skoletapere er det som har vekket min interesse til å se nærmere på kjønn i skolen. Denne oppgaven skal se nærmere på om skolen er med på reproduksjon av sosial ulikhet, da spesifikt i form av kjønn.

Problemstilling og forskningsspørsmål

Problemstillingen til denne oppgaven er «Hvordan påvirker tradisjonelle kjønnsnormer mulighetsrommet hos gutter og jenter i skolen?». Jeg ønsker å samle inn data som kan si noe om hvordan kjønnsforskjeller oppleves av elevene i skolen, og data som sier noe om hvordan lærerne stiller seg til problematikken. Fokuset er på hvordan kjønnsnormer oppleves i skolen og på hvilke konsekvenser dette får for elevene. Jeg er ikke ute etter å granske kjønnete prestasjonsforskjeller, men tidligere forskning rundt dette fenomenet vil være relevant. Dette fordi jeg setter spørsmålstegn ved den overdrevne bruken av generaliserte gjennomsnittsforskjeller mellom kjønnene. Jeg ønsker en dypere forståelse rundt hvorvidt tradisjonelle kjønnsnormer skaper ulike mulighetsrom hos gutter og jenter, og hvordan skolen er med på å produsere kjønnsnormer.

Forskningsspørsmål:

- Hva tenker elevene at en «typisk gutt» eller en «typisk jente» er?
- Hva tenker lærerne om kjønnets rolle i likestillingsarbeidet?
- Hvilke konsekvenser kommer av sammenligningen av guttene opp mot jentene?

2. Teori

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere teori rundt ulike perspektiver på kjønn og kjønnsnormer. Jeg vil også presentere hva som er likestillingens utfordringer når det kommer til kjønn. De to NOUene som er nevnt innledningsvis i oppgaven vil også være sentrale i denne delen av oppgaven. Jeg vil gå nærmere inn på hvordan disse NOUene representerer to ulike sider ved kjønn i skolen. Jeg vil også se nærmere på tidligere forskning rundt kjønn i skolen.

2.1 Hva er kjønn?

«Kjønn handler om menns og kvinners – eller jenter og gutters – egenskaper og væremåter, det handler om ulik verdsetting av mannlig og kvinnelig og det handler om relasjoner mellom kvinner og menn eller jenter og gutter» (Bø, 2014, s. 25). Kjønn er en organiseringsfaktor i samfunnet og det er viktig for menneskers identitetsdannelse. I NOU 2019: 19 Jenterom, gutterom og mulighetsrom står det om forståelse av kjønn. «Kjønn er en så selvfølgelig og grunnleggende del av vår identitet at vi ofte ikke ser hvor stor betydning det har for våre liv.» (s. 38). Dette omhandler kjønnsidentitet som utvikler seg i et samspill mellom grunnleggende biologiske faktorer og ikke minst gjennom sosiale forutsetninger. I disse sosiale forutsetningene finner vi kjønnsnormene som kommer av kjønnsstereotyper. Når man hører ordet kjønn er det som oftest den biologiske forskjellen mellom mann og kvinne, gutter og jenter man tenker på først. Denne standardiserte tokjønnsmodellen som er så forankret i vårt samfunn tar ikke høyde for de menneskene som i de senere årene har kommet mer frem i lyset. Disse menneskene identifiserer seg kanskje ikke som det kjønn de biologisk er født som, eller de befinner seg en plass midt imellom eller som begge deler. (NOU 2019: 19, s. 52.). Kjønn er sammensatt og kan forstås på ulike måter. I den kulturelle og atferdsmessige måten å se kjønn på ligger det noe som er konstruert av samfunnet i et historisk perspektiv. Hvilke klær går de ulike kjønnene med, hva liker de ulike kjønnene å gjøre, hvordan snakker og oppfører de ulike kjønnene seg? Vi har altså generalisert visse egenskaper og væremåter til de ulike kjønnene. Dette skaper rammer i form av kjønnsstereotyper. «Hvis vi generaliserer på bakgrunn av gjennomsnittsforskjeller og sier «tenåringsgutter spiller fotball» og «tenåringsjenter går på treningsstudio», er vi med på å skape kjønnsstereotyper.» (NOU 2019: 19, s. 52).

Ingrid Bø (2014) skriver om to prinsipp som preger oppfatningen av kjønn. Prinsippet om forskjell/dikotomi og prinsippet om rang/hierarki. Prinsippet om forskjell beskriver kjønn som motsetninger av hverandre. Eksempelvis gutter er rasjonelle, og jenter er følelsesbestemte. (Bø, 2014, s. 29). Kritikken av dette prinsippet er at man ikke er enten eller, men at man gjerne er en blanding av begge eller at man kan variere. Prinsippet prøver altså å overforenkle virkeligheten, og at kvinner og menn ikke kun består av den stereotypiske framstillingen. (Bø, 2014, s. 30). Selv om det er en sannhet til denne kritikken er det likevel «noe i det» som prinsippet forklarer. Selv om man kanskje spesielt idag står friere til å være den man vil være og kjønn har blitt en mer flytende kategori enn tidligere, ligger det fremdeles noe i disse stereotypene som påvirker oss. Stereotyper fungerer som en kode for hvordan man tenker at en kvinne eller mann skal tenke eller handle. (Bø, 2014, s. 30). Det er disse kodene som danner kjønnsnormene som jeg kommer tilbake til senere i teorikapittelet. Prinsippet om rangering eller prinsippet om hierarki baserer seg på at mannen og det mannlige stiller høyere og har

mer verdi enn kvinnen og det kvinnelige. (Bø, 2014, s. 30). Jenter som beveger seg over i det maskuline får økt status, mens gutter som beveger seg over i det feminine får en lavere status. Kritikken til dette perspektivet er at ikke alle menn/gutter har mer makt enn alle kvinner/jenter. (Bø, 2014, s. 31). Men prinsippet sier ikke at det alltid er slik at det er mannen som har makt over kvinnen. Prinsippet peker på at det finnes krefter i samfunnet, strukturelle, kulturelle og relasjonelle som gjør at det mannlige som gruppe stort sett har en kraft over det kvinnelig som gruppe. Denne kraften treffer alle kvinner og menn som grupper, men utfallet av den vil variere. Det er som med kodene i stereotypene, de har ikke en absolutt bestemmende kraft, men de har innflytelse og påvirker. (Bø, 2014, s. 31).

Teorier og perspektiver

I den evige debatten om kjønn er en av hovedspørsmålene om man er født sånn eller om man er blitt sånn. Arv eller miljø. I denne oppgaven ligger fokuset på hvordan miljøet er med på å forme kjønn. Den ser ikke bort fra at det finnes biologiske forskjeller mellom gutter og jenter, men at miljø har en påvirkning på elevens oppfatning av seg selv og egen identitet. «På tross av at kun et fåtall av normene og tradisjonene som utgjør den sosiale kjønnsforståelsen, har hatt faktiske sammenhenger med biologi, har de lagt klare føringer på kvinners og menns liv og handlingsrom.» (Lie, 2016, s. 377). Når vi jobber med kjønn, trenger man ikke å velge enten eller. Vi får en dypere forståelse av kjønn ved å sette oss inn i flere teorier og perspektiver rundt kjønn. (Bø, 2014, s. 43). En måte å se kjønn på er som en sosial konstruksjon. Sosial konstruksjon av kjønn vil si at vi former måten man er et kjønn på igjennom det vi sier og gjør. Da tilegnes visse egenskaper og væremåter til de ulike kjønnene som skapes av anerkjennelse fra de rundt oss og vi skaper rammer rundt kjønnene. (Bø, 2014, s. 20). Disse rammene konstrueres i den sosiale arenaen i samfunnet. Siden de bygges av anerkjennelse fra mennesker rundt oss trenger ikke disse rammene å være faste. Man kan dekonstruere disse rammene og rekonstruere nye. (Bø, 2014, s. 20-21.)

Narrativ handler om måten noe framstilles på, hvilken fortelling blir framlagt. I samfunnsvitenskapen handler det om hvilke ideologiske eller mytologiske måter en framstiller seg selv, en gruppe eller samfunnet i seg selv på. (Andersen, 2022). I samfunnsforskning spiller narrative en viktig rolle for fokuset i forskningen. Stoltenbergutvalgets NOU 2019: 3, har et narrativ som framstiller guttene som skolens tapere, de framstiller kjønn som noe dikotomisk istedenfor å bygge på kjønn som noe mangfoldig og flytende som konstrueres av kulturelle, sosiale og språklige sammenhenger (Aasebø, 2021). Kjønnene settes isteden opp imot hverandre med fremstillingen, når den ene gruppen vinner så taper den andre. Kjønnene settes opp mot hverandre og vi leter etter hva som gjør oss ulike for å sette dette i sammenheng med hvorfor det er prestasjonsforskjeller. ««Jenter» og «gutter» fremstår som homogene og statiske grupper uten intern variasjon eller potensial for forandring.» (Nielsen & Henningsen, 2018, s. 22) Jentene som gjør det dårlig på skolen og guttene som gjør det bra usynliggjøres. Det forenkler en kompleks situasjon og svekker mulighetene for å finne gode og relevante strategier som baserer seg på de faktiske utfordringene som elevene kan ha. «Det handler ikke bare om prestasjonsforskjeller knyttet til kjønn, men om hvordan gutter og jenter er, gjør og lever sitt kjønn på» (Nielsen og Malterud, 2019, s. 278.) Det er altså viktig og ikke bare se på de generelle gjennomsnittsforskjellene, men også de problemene som finnes innad i jente- og guttegruppene. Det er ikke bare Stoltenbergutvalget som åpner for det narrative om gutter som skoletapere.

Dette har vært et gjentagende narrativ som også har blitt gjenspeilet mye i media. Dette bygger opp under spekulasjoner om at skolen er designet for jenter og at guttene ikke er modne nok til å holde følge med jentene. På denne måten får narrative i seg selv mye makt. Vi svartmaler guttene og setter opp en forventning om at de ikke klarer å tilpasse seg skolen slik den er idag på samme måte som jentene klarer. Vi skiller mellom jenter og gutter som to egne og forskjellige grupper. «Motgiften til svartmaling av gutter ligger i å vokte seg for enkle forklaringer som baserer seg primært på inndelinger av unge i to store kategorier, i å anerkjenne at gjennomsnittsforskjeller sier noe, men ikke alt, og i å utvikle bedre forståelse av det mangfold av kjønnede livsløpsprosesser som unge mennesker gjennomgår.» (Vogt, 2018, s. 188). Når kjønn i tillegg er viktig for vår identitetsdannelse vil narrative om gutter som skoletapere kunne påvirke deres selvfølelse og føre til mindre målbare konsekvenser som skam og mistrivsel. Det er mange eksempler på både gutter og jenter som sliter med å leve opp til de forventningene som samfunnet stiller til dem idag. Det er da flere jenter som reagerer med å overbelaste seg og jobbe til de blir syke, mens det på guttenes side kanskje er flere som velger å gi opp. (Vogt, 2018, s. 188). At gutter og jenter har en tendens til at gutter og jenter møter denne motgangen ulikt kan komme av de ulike forventningene som stilles til de ulike kjønnene som grupper i samfunnet. «På samme måte kan fokus på små og stabile gjennomsnittlige kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner lede oppmerksomheten vekk fra den økende betydningen av samspill mellom ulike former for sosial ulikhet.» (Vogt, 2018, s. 189). Selv om et narrativ som framstiller gruppene som konkurrenter kan være skadelig i seg selv er det minst like dumt å benekte at det er en forskjell på kjønnene og at dette påvirker identiteten vår. *Kjønnsblindhet* er at vi ikke ser hvordan det som skjer rundt oss blir påvirket av kjønn. (Bø, 2014, s. 22). Når pedagoger i skolen og barnehagen selv sier at de ikke gjør forskjell basert på kjønn er de kjønnsblinde. Å late som om situasjoner, objekter, interesser, forventninger osv. ikke er kjønnede gjør deg kjønnsblind. Det vil ikke hjelpe å ignorere det faktum at det ligger kjønn i det meste man foretar seg. Ønsket om å forholde seg nøytral kan derfor noen ganger få negative konsekvenser. (Bø, 2014, s. 23). Målet er derfor å skape bevissthet rundt kjønn. Man er klar over at det kan ligge forventninger som er ulike for kjønnene i ulike situasjoner, og man bør være bevisst sin rolle og barnas rolle i kjønns mønsteret. På denne måten blir man kjønnsbevisste. (Bø, 2014, s. 24).

2.2 Kjønnsnormer

Hovedfokuset i denne oppgaven ligger i å avdekke hvordan kjønnsnormer påvirker mulighetsrommet hos gutter og jenter i skolen. Det er derfor viktig å spesifisere hva som ligger i begrepet kjønnsnorm. For å gjøre dette vil jeg først presentere begrepet norm isolert. Kort sagt «en norm er en regel som sier noe om forventet oppførsel.» (Tjora, 2022). I de sosiale gruppene i samfunnet ligger det visse forventninger til hvordan man skal oppføre seg, handle og tenke. Disse forventningene kommer av et gjentagende mønster som over tid har dannet uskrevne regler for hvordan man skal te seg i samfunnet. Det gjentatte handlings- og tankemønsteret tas etter hvert for gitt og danner det vi kaller normer. (Tjora, 2022). Om vi da legger til kjønnsdelen av ordet kjønnsnormer får vi at kjønnsnormer er uskrevne regler i samfunnet som sier noe om hvilke egenskaper vi forventer at de ulike kjønnene har, og hvordan man skal tenke og handle basert på hvilket kjønn man tilhører.

Normer for kjønn har betydning utover det som handler om like rettigheter, fravær av diskriminering og hva som er lov eller mulig. Stereotype oppfatninger av kjønn læres fra tidlig alder og kommuniseres på alle arenaer der barn og unge ferdes. Kjønnsnormer har

betydning for hvordan andre behandler oss og hva de forventer av oss. Normene påvirker hvilke opplevelser barn og unge oppsøker og hva barn og unge opplever at de kan gjøre uten frykt for å bli dømt, diskriminert, utestengt eller latterliggjort. (NOU 2019: 19, s.38-39).

Forventningene og forpliktelsene til kjønnene blir skapt i det kulturelle aspektet ved samfunnet, et samfunn der menn styrer og bestemmer mens kvinnen ivaretar hjem og barn og er pålagt omsorgsoppgaver. Dette har røtter langt tilbake i den vestlige kulturen og tankemåtene. (Lie, 2016, s. 377). Når denne tankemåten er innprentet i samfunnet og dets kultur gir dette en skjevfordeling mellom kjønnene som favner mer enn hvilke kjønn som har de ulike yrkene og stillingene i samfunnet. Skjevfordelingen blir også overført til kjønnene selv og de egenskapene vi som samfunn har tilegnet de ulike kjønnene igjennom tidene.

Vi vet at normer for kjønn blir konstruert i samspill med andre og baserer seg på hvordan man opplever, forventer, handler, snakker og tenker om og med hverandre. Da vet vi også at dette er noe det er mulig å endre på. Man kan lage nye spilleregler for hvordan normer for kjønn skal være og dermed skape nye kjønnsnormer med større rammer og dermed større muligheter for begge kjønn. Dette er riktig nok ingen enkel oppgave og den er ikke gjort over natten. Når vi ikke bare ser forskjeller på kjønnene, men også en ujevn maktfordeling blir dette et problem. Normer for kjønn påvirker de sosiale forskjellene. «Skolen har et samfunnsoppdrag om å bidra til utjevning av sosiale forskjeller. Forskning har imidlertid vist oss at skolen ofte forsterker sosiale forskjeller og bidrar til sosial reproduksjon» (Haugan, 2019). Utvalget i NOU 2019:19 Jenterom, gutterom og mulighetsrom mener at det er et behov for et kompetanseløft i norske skoler og barnehager når det kommer til blant annet normkritisk pedagogikk. Barn og unge blir møtt med ulike forventninger basert på kjønn og de er også selv med på å reproducere disse forventningene i hverdagen. (NOU 2019: 19, s. 43). Normkritisk pedagogikk bør derfor være et verktøy som de ansatte i barnehager og skoler bruker aktivt for å utfordre de tradisjonelle og begrensede kjønnsnormene.

2.3 Likestillingsutfordringer

Å jobbe for likestilling innebærer ikke at målet er at alle skal behandles likt. Vi er alle satt sammen på ulike måter og har ulike forutsetninger i alt vi gjør. På et samfunnsnivå jobber man med de strukturelle og kulturelle rammene. Det er viktig at disse rammene ikke fungerer som et hinder i veien eller at de skaper forskjeller og diskriminering mellom grupper i samfunnet. (NOU 2019: 19, s.40). Norge undertegnet i 1948 FNs verdenserklæring om menneskerettigheter. Her står det tydelig at blant annet likestilling mellom kjønnene er en rettighet. Det er derfor ikke lov i Norge å gjøre forskjell på mennesker basert på kjønn. (Bø, 2014, s.15). Så om vi da gjør forskjell basert på kjønn i Norge er dette et brudd på likestillingsloven. Så hva ligger egentlig i begrepet likestilling? Det motsatte av likestilling er ikke forskjell, men ulikestilling. Samtidig er det motsatte av likhet forskjell. (Bø, 2014, s.15) Likestilling omhandler altså ikke at alle skal behandles likt, men at alle skal behandles likeverdig. Å jobbe for likestilling handler altså ikke om å luke vekk alle forskjeller som blir gjort, men å få vekk ulikestilling. Det vil si å jobbe for å fjerne det som finnes av dominans og underordning (Bø, 2014, s. 15). Så hvis det da viser seg at kjønnsnormer er med på å skape et slikt forhold mellom kjønnene blir dette et likestillingsproblem. Når kjønnsnormene i samfunnet er med på å sette ulike føringer for gutter og jenter kan dette ha begrensede konsekvenser. De tradisjonelle kjønnsnormer blir derfor en ramme som jobber imot likestillingen i

samfunnet. Det er derfor viktig å jobbe med å utfordre de tradisjonelle kjønnsnormene. Dette er et arbeid som tar tid. Normer har dype røtter i samfunnet og endringer tar derfor tid. Det er mange veier til målet, men det viktigste er at man jobber kontinuerlig og strategisk. (NOU 2019: 19, s. 43). Likestillingskampen har tradisjonelt sett handlet mye om kvinnes kamp opp og fram i samfunnet, men kampen for likestilling handler like mye om guttene i samfunnet som jentene. I barn og unges liv ser vi et mønster som tyder på at handlingsrommet til guttene har en tendens til å være trangere enn det er hos jentene. (NOU 2019: 19, s. 50). Et eksempel på dette er begrepet «guttejente». Dette er et positivt ladet ord som beskriver en jente. Begrepet «jentegutt» eksisterer ikke. Er man en mer feminin gutt blir man sett mer ned på enn man blir som en guttete jente hvor statusen gjerne øker med egenskapene. At handlingsrommet for gutter blir mer begrenset av kjønnsnormer enn det blir hos jenter kan komme av hierarkisk samfunns mønster. «I kjønnsforskningen har det ofte blitt vist til en kjønnsmaktsordning, der menn og mandighet/maskulinitet står over kvinner og kvinnelighet/femininitet.» (Hirdman (2001) referert i NOU 2019:19, s.50). Dette er et problem som slår begge veier. Når visse egenskaper blir sett på som mye bedre enn andre og når disse egenskapene igjen knyttes opp til en forventning hos et kjønn skaper dette en ubalanse i likestillingen. Dette kan vi knytte opp mot påstandene om at skolen er laget for jenter. I skolesammenheng ligger forventningene om rett oppførsel og gode resultater hos jentene. Dette kan om vi baserer oss på at kjønnsnormer er med på å styre i skolen derfor også slå begge veier. I form av for lite press på guttene og for mye press på jentene, kun basert på deres kjønn.

2.4 Tidligere forskning

Rapport Nr. 4/08 *Er det skolens skyld?* av NOVA er en kunnskapsoversikt om skolens bidrag til kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner. «Målet med rapporten er å gi en oversikt over empirisk forskning som kan avkrefte eller underbygge disse og lignende antakelser om skolens aktive og forskjellsskapende rolle i forhold til gutter og jenters skoleprestasjoner.» (Bakken et al. 2008, s. 7). I rapporten står det at forskningen viser at gutter både historisk og idag får mer oppmerksomhet fra læreren enn det jentene gjør. Samtidig som nyere klasseromsforskning utfordrer måten man ser gutter og jenter på som to isolerte kategorier. Det er som oftest en liten gruppe elever som får hovedtyngden av lærerens oppmerksomhet. Denne gruppen kan også inneholde jenter selv om den hovedsakelig består av gutter. (Bakken et al. 2008, s.8). Dette peker på som rapporten også sier at læreren ikke bevisst diskriminerer jenter når hen fordeler oppmerksomheten, men at dette avgjøres av hvem som skaper mest uro i klasserommet. Rundt spørsmålet om norske skoler er mer laget for jenter enn for gutter viser rapporten til at det er lite forskning på dette området. Jenter skårer gjennomsnittlig bedre enn guttene på standpunktkarakterer, mens det på eksamen og nasjonale prøver er en mindre forskjell. Jentene har lettere for å tilpasse seg skolens «skjulte pensum» som innebærer uskrevne normer og regler for hvordan man skal være i skolen. Det finnes tegn på at lærerne har høyere forventninger til jentene i skolen noe som gir dem en fordel og skaper en ulikhetsskapende faktor. (Bakken et al. 2008, s. 8). Litteratursøket til rapporten viser at det er lite som peker på at skolen produserer kjønnsforskjeller i skolen, men at det derimot er mye som peker mot at skolen bidrar til å reprodusere kjønne forskjeller. Prestasjonsforskjeller mellom kjønnene i skolen er altså et resultat av komplekse prosesser. Den peker også på at framstillingen av gutter som tapere i skolen er overvurdert. Skoleforskning de senere årene viser til et mangfold innad i jente- og guttegruppene. Et for sterkt fokus på gjennomsnittsforskjeller mellom

jenter og gutter målt opp mot hverandre som fører til kjønnsinddelte tiltak gjør at mangfoldet innad i gruppene blir mindre synlig. (Bakken et al. 2008, s. 10).

Stoltenbergutvalgets NOU 2019: 3 har også fokus på kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og kom i 2019. Utvalgets oppdrag var «å bygge et nyansert og balansert kunnskapsgrunnlag om hvorfor kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner oppstår». NOUen slår fast at det idag er kjønnede forskjeller i alle nivåene i utdanningssystemet. Forskningen tyder på at dette kan få konsekvenser senere i livsløpet, selv om det trengs mer forskning for å bekrefte dette. (NOU 2019: 3 s, 12). Det pekes på at prestasjonsforskjellene er i jentenes favør. Gutter har i gjennomsnitt mindre grunnskolepoeng enn jentene og det er flere gutter enn jenter som mottar spesialundervisning. «Kjønnsforskjeller i spesialundervisning kan avspeile et reelt større behov blant guttene, men det kan også tyde på at skolen ikke klarer å tilpasse undervisningen til guttene.» (NOU 2019: 3, s. 56-57). Her settes det et spørsmålsteget på hvorvidt problemet ligger hos elevene eller i skolens struktur. Under oppsummeringen av kjønnsforskjeller i grunnskolen blir prestasjonsforskjellene konkludert til å være en betydelig samfunnsutfordring. NOUen baserer seg på statistiske data som viser til det som «kan måles» av elevenes kunnskaper i skolen. I dataen som er samlet inn kommer det fram gang på gang at guttene presterer dårligere i skolen. Hva som gjør at kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner oppstår kommer ikke Stoltenbergutvalget med noen konklusjoner på. De mener at det er behov for mer forskning og kommer derfor med forslag til politiske tiltak som kan øke kunnskapene rundt problematikken. De ønsker å utarbeide et kunnskapssystem som skal hjelpe til med å kartlegge de kjønnede prestasjonsforskjellene og på denne måten kunne utarbeide tiltak som skal kunne gjøre noe med problemet. Nielsen & Malterud har gjort en analyse av Stoltenbergutvalgets kunnskapssyn og kunnskapssystem. «Standardisert og representativ kunnskap kan være nyttig for mange formål, men innsikt med relevans for forskningsbasert politikk og praksis går tapt når andre typer kunnskap utelukkes. Forståelsen av kjønn som produkt av en sosialisering prosess er f.eks. Ikke til stede» (Nielsen & Malterud, 2019, s.277). De mener altså at forståelsen av kjønn i NOUen er for trang og at dette påvirker effekten av kunnskapssystemet Stoltenbergutvalget har foreslått som et tiltak for å jobbe mot prestasjonsforskjellene i skolen. «Som sosialt og kulturelt fenomen er kjønn komplekst, kontekstavhengig, interaksjonsbetinget, foranderlig og historisk. Endringer i identitet, sosialisering, samhandling og kultur er ikke mulig å utforske eller fastslå med den type evidens som Stoltenbergutvalget legger til grunn.» (Nielsen & Malterud, 2019, s. 278). Slike forhold kan imidlertid tolkes, gjenkjennes og vurderes av forskere og lærere, men det krever evidens fra kvalitative studier og erfaringsbasert kunnskap. Dette ligger ikke til grunn for Stoltenbergutvalgets forskning. Hva som skaper kjønnsforskjellene i skoleprestasjoner, kommer med andre ord ikke fram i denne offentlige utredningen. Det kan være problematisk å komme fram til det ved å ta i bruk et slikt forløpsregister som Stoltenbergutvalget foreslår som et viktig hjelpemiddel for å finne årsaken og tiltak for å redusere kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner.

En annen NOU som kom i 2019 er UngIDags NOU 2019: 19 jenterom, gutterom og mulighetsrom. Oppdraget til utvalget gikk ut på å utrede likestillingsutfordringene som barn og unge møter i blant annet skolen. Det som skiller denne NOUen fra Stoltenbergutvalgets NOU er at det i denne ligger et ønske om å avdekke kjønnsstereotypier og dets påvirkning på barn og unge. (s. 17). Utvalget peker på de ulike rammene og mulighetsrommene dette skaper blant gutter og jenter, med strenge krav for jenter og trange rammer for gutter og at dette er en likestillingsutfordring.

«Utvalget mener samtidig at det er for snevert å framstille likestilling som en kjønnskamp. Likestillingsutfordringer har først og fremst grunnlag i de trange normene for kjønn som vi alle møter i samfunnet. Hovedmålet med likestillingsarbeidet må være å åpne opp mulighetsrommet for alle kjønn.» (NOU 2019: 19, s. 40). Denne NOUen ser på likestillingsutfordringer basert på kjønn i flere kontekster enn bare skole. Media, barnehage, familie og fritidsordninger er også områder som undersøkes i denne NOUen. I likhet med Stoltenbergutvalget konkluderer også denne NOUen med at det må forskes mer på likestillingsutfordringene som baserer seg på kjønn. Tiltak som innføres må følges opp og evalueres for at det skal ha en positiv effekt. Tiltakene som foreslås av denne NOUen skiller seg fra Stoltenbergutvalgets ved at tiltakene går mer konkret inn i hva som trengs av kompetanseløft og lignende på områdene det skulle gjelde. Et av tiltakene som går direkte på lærerne handler om et kompetanseløft på likestilling og normkritisk pedagogikk for ansatte i barnehager og skole. «Lærere som har kompetanse til å innarbeide et normkritisk perspektiv i undervisningen, vil gi elevene en bevissthet om hvilke maktperspektiver som ligger i kjønnsnormer spesielt og normer generelt. En normkritisk tenkning vil gi ryggrad for å tenke kritisk og selvstendig om kjønnsstereotyper og kjønnsroller.» (NOU 2019: 19, s. 248). Utvalget mener at dette kompetanseløftet er nødvendig for å gjøre lærere mer kjønnsbeviste. For å kunne jobbe for likestilling holder ikke tanken om å behandle elevene på individnivå hvor kjønn og andre forskjellsdimensjoner ikke har betydning. Kjønnsbevissthet innebærer at vi blir bevisste på at vi alle har med oss normer og forventninger som vi formidler til andre både bevisst og ubevisst. Utvalget konkluderer med at det er behov for mer forskning på kjønn, kjønnsstereotyper, og kjønnslikestilling som er relatert til barn og unge. Da peker utvalget på forskning som viser noe mer enn bare statistiske data som viser forskjellene som er målbare. De peker på forskning som går mer i dybden på områdene som er mindre målbare enn bare karakterforskjeller og valg av fritidsaktiviteter. Slik som hvordan kjønnsstereotyper virker på barn og ungdom.

3. Metode

I denne delen av oppgaven kommer jeg til å gjøre rede for hvilke metoder jeg har tatt i bruk. Jeg kommer også til å si noe om prosessen i seg selv, hvilke valg jeg tar underveis og en forklaring på hvorfor disse valgene blir tatt.

Denne oppgaven baserer seg på en kvalitativ studie bestående av til sammen 56 elevtekster og 4 lærerintervjuer. Dette gir teksten både en elevstemme og en lærerstemme. Jeg har valgt å hente empiri fra både et elevperspektiv og et lærerperspektiv grunnet hovedfokuset i oppgaven som er hvordan kjønnsnormer påvirker mulighetsrommet til gutter og jenter. For å best kunne svare på dette er det viktig å avdekke hvordan elever oppfatter det som ligger i kjønn og kjønnsnormer samt hvor bevisste lærerne er på dette området i sin praksis. Jeg har altså forsøkt å få innsikt i elevenes opplevelse og forståelse av kjønnsnormer, for å se om elevene selv føler seg bundet av kjønnsnormer. I lærerintervjuene har jeg stilt spørsmål rundt deres syn og oppfatning av kjønn i skolen. Skolen jeg har samlet inn data fra er en bygdeskole med rundt 250 elever på ungdomstrinnet. Elevene som svarer på oppgavene, går i åttende klasse og lærerne som bli intervjuet jobber i dag på dette trinnet. En annen viktig faktor er at jeg har hatt praksis på denne skolen tidligere. Jeg kjenner derfor til alle elevene og lærerne som deltar i undersøkelsen og de har også en viss kjennskap til meg.

3.1 Valg av metode

Når forskning er kvalitativ, betyr det at man interesserer seg for *hvordan* noe gjøres, sies, oppleves eller utvikles. Målet er å beskrive, forstå og fortolke den menneskelige erfarings kvaliteter og å forstå konkrete personer og sosiale prosesser. (Johannessen et.al. 2010). I denne oppgaven er jeg interessert i å gå i dybden på hvordan kjønnsnormer oppleves for lærere og elever i skolen. Fokuset er ikke på direkte spørsmål rundt hvor mange elever eller lærere som føler at de blir påvirket av kjønnsnormer i skolen, men på hvordan normene oppleves og hvordan disse er med på å påvirke mulighetsrommet. I kvalitativ metode er det fokus på tolkning av det som blir sagt og synliggjort framfor en opptelling av hvor mange som mener eller opplever det ene eller det andre (Kvarv, 2014, s.154). I denne oppgaven er det empirien som styrer. Forskningsopplegget kan altså endres underveis om datamaterialet tar meg i en annen retning en det var ment til. Denne fleksibiliteten er også et kjennetegn ved kvalitativ metode. I kvantitative metoder finner man ikke denne fleksibiliteten og datamaterialet styrer ikke oppgaven på samme måte. (Kvarv, 2014, s.154). Målet er å gå i dybden på hvordan kjønnsnormer oppleves i skolen og hvordan det har påvirkning på elevers mulighetsrom. Jeg ønsker altså å gå i dybden på fenomenet kjønnsnormer i skolen ved hjelp av relevant teori, og mine tolkninger av datamaterialet ut ifra teorien.

I Norge er det gjort lite forskning på barn og unge i konteksten kjønn og likestilling. Hovedtyngden av denne type forskning er gjort på storsamfunnet og voksenalderen. (NOU 2019: 19, s.40-41). Det foreligger en del statistiske undersøkelser på kjønnsforskjeller blant barn og unge som fastslår at det er kjønnete forskjeller blant annet i fritidsaktiviteter og skjermtid. (NOU 2019: 19, s.41). Det mangler altså forskning på hvilke konsekvenser dette får og hvordan barn og unge opplever at kjønnsforskjellene påvirker dem. For å kunne svare på dette trenger jeg elevenes egen stemme og har derfor valgt å samle inn svar fra tre ulike elevoppgaver.

Oppgavene er utformet uten direkte spørsmål om det som undersøkes. Målet med oppgavene er å se om de assosierer enkelte ord eller egenskaper til de ulike kjønnene. I tillegg er jeg interessert i å finne ut hvordan de ser på seg selv i et fortids-, nåtids- og framtidsperspektiv. Oppgavens formål er å kunne si noe om elevers opplevelse av kjønnsnormene i samfunnet og hvordan dette kan påvirke mulighetsrommet til den enkelte elev. Til tross for at det er elevene som er i fokus ønsker jeg også å finne ut hvordan lærerne ser på kjønn i skolen. Her har jeg valgt en mer direkte tilnærming og har gjennomført intervju som stiller direkte spørsmål om temaet. Lærerstemmen i denne oppgaven er vesentlig fordi den sier noe om hvilke forventninger elevene blir møtt med i skolen fra lærerens side. I kjønnsnormer ligger det forventninger. Jeg er derfor vel så interessert i å finne ut hvor reflekterte lærerne er i sin praksis og tilnærming med tanke på kjønnsforskjeller, som jeg er i å finne ut om de selv mener at de gjør forskjell basert på kjønn.

3.2 Reliabilitet og validitet

I kvalitative tilnærminger må forskeren argumentere for reliabilitet ved å redegjøre for utviklingen av data i løpet av forskningsprosessen. Vi kan styrke reliabiliteten ved å gjøre forskningsprosessen gjennomskiktig (transparent). Forskeren gir en detaljert beskrivelse av forskningsstrategi og analysemetoder slik at en utenforstående kan vurdere forskningsprosessen trinn for trinn. (Thagaard 2009). For å gjøre min oppgave transparent har jeg valgt å gå detaljert igjennom de to metodene jeg har tatt i bruk under datainnsamlingen. Skolen jeg samlet inn data fra ligger et stykke unna der jeg selv bor. Dette gjorde at jeg måtte overnatte på stedet og samle inn all dataen jeg trengte i løpet av to dager. Jeg måtte også tilpasse meg lærernes og elevenes dagsplaner da jeg samlet gjennomførte intervjuene og elevoppgavene i skoletiden. Intervjuene og elevoppgavene ble dermed gjennomført litt på kryss og tvers. Jeg gjorde meg altså ikke ferdig med intervjuene før jeg begynte med elevoppgavene eller motsatt. Jeg har derfor valgt å presentere dem med intervju som metode først, da jeg utarbeidet intervjuguide før jeg utarbeidet elevoppgavene. Dette for å kunne presentere det i en noenlunde kronologisk rekkefølge. Jeg er opptatt av å skrive om både arbeidet med forarbeidet og opplevelsen av selve datainnsamlingen. Jeg vil også i analysen gå igjennom de ulike oppgavene hver for seg for å vise prosessen jeg har gått igjennom. Jeg vil også komme med representasjoner av svarene i elevoppgave 1 og 3.

Validiteten eller gyldigheten til oppgaven ligger i sammenhengen mellom oppgavens problemstilling, datamaterialet og konklusjonene (Gleiss & Sæther, 2021, s. 205). Problemstillingen til oppgaven er «Hvordan påvirker de tradisjonelle kjønnsnormene mulighetsrommet til gutter og jenter i skolen?» For å kunne svare på dette trenger jeg elevens egen stemme. Jeg har valgt å samle inn data i form av elevoppgaver som ikke stiller direkte spørsmål, men som omhandler temaet kjønn og dem selv. Jeg mener at det er viktig å ha et perspektiv som kommer fra skolen og har derfor også valgt å intervju lærerne. Dette for å kunne få innblikk i lærernes bevissthet og praksis rundt temaet kjønnsnormer i skolen. Konklusjonene som trekkes ut ifra dette datamaterialet er altså basert på elevenes egne opplevelser og erfaringer samt lærernes holdninger og praksis rundt temaet. Det at jeg ikke stiller direkte spørsmål til elevene gir et større rom for tolkning. Jeg er derfor avhengig av teori rundt temaet for å kunne trekke konklusjoner basert på elevenes svar. Mine subjektive meninger vil også ha en innvirkende faktor på konklusjonene så vel som metodenes innhold, gjennomføringen og analysen. Jeg nevner at jeg også ønsker å se på hvordan lærernes praksis rundt temaet

kjønn i skolen har innvirkning på elevenes mulighetsrom. Her er konklusjonene som trekkes basert på lærernes svar i intervjuene. Jeg har ikke observert lærerne i praksis og kan dermed ikke trekke noen sikre konklusjoner på hva deres praksis rundt temaet egentlig er. Det jeg imidlertid kan gjøre er å analysere lærernes holdninger og bevissthet rundt temaet. Ut ifra denne informasjonen kombinert med elevenes svar kan jeg si noe om hvordan kjønnsstereotyper og normer blir framstilt på dette trinnet. Jeg har tatt noen grep under innsamlingen av data for at min subjektive mening ikke skal påvirke informantene mine i for stor grad. Under lærerintervjuene har jeg hatt mest mulig åpne spørsmål hvor jeg etter beste evne har forsøkt å la lærerne styre samtalen. Under innsamlingen av elevoppgavene har jeg presisert ovenfor elevene at det ikke er noen rette eller gale svar, og at det er deres tolkning av ordene og av seg selv som er gjeldene for deres svar. I og med at jeg ikke gjorde meg ferdig med den ene metoden før jeg begynte på den andre, har heller ikke intervjuene eller elevoppgavene blitt påvirket av hverandre under selve innsamlingsprosessen. I oppgaver som er basert på kvalitative studier som går i dybden på et fenomen er det umulig å være helt nøytral og objektiv. Min rolle som forsker i denne oppgaven vil naturlig nok ha en påvirkningskraft på resultatet. Jeg har derfor hatt et sterkt fokus på å være så gjennomsiktig som mulig om prosessene jeg har utført i arbeidet med denne oppgaven.

3.3 Forskningsetiske refleksjoner

I samfunnsforskning og da spesielt i kvalitativ samfunnsforskning er man som en del av prosessen i kontakt med andre mennesker. «Etikk i denne sammenhengen handler blant annet om hvordan du som forsker møter disse menneskene, hvordan du informerer om undersøkelsen, hvilke spørsmål du stiller, og hvordan du behandler den informasjonen du får.» (Larsen, 2017, s. 15) Når jeg skulle velge ut informanter var kriteriene at det skulle være elever fra ungdomstrinnet og lærere som hadde tilknytning til den samme elevgruppen. Jeg fikk tilgang på informantene igjennom min siste praksislærer på utdanningen. Dette betyr at jeg hadde kjennskap til alle informantene som deltok. For å sikre personvern for informantene i denne oppgaven har jeg først søkt godkjenning til NSD. I denne prosessen ble intervjuguiden og informasjonsskrivet som ligger som vedlegg til oppgaven vurdert som godkjent. Lærerne fikk tilsendt informasjonsskrivet på forhånd og skrev under på dette før intervjuet ble gjennomført. Jeg gjorde lydopptak under selve intervjuene. For å opprettholde informantenes personvern ble disse opptakene slettet etter transkriberingen av intervjuene. Prosessen med elevoppgavene var noe enklere, her fikk elevene en muntlig innføring av oppgavens struktur rett før de satte i gang med arbeidet. De fikk vite at svarene skulle brukes i min masteroppgave, men ikke hva oppgaven handlet om. Elevoppgavene ble gjennomført anonymt og den eneste personidentifiserende informasjonen de gir om seg selv er hvilket kjønn de har. Alle informantene fikk beskjed om at de kan trekke seg når som helst fram til oppgaven er sluttført.

3.4 Intervju som metode

I denne delen vil det komme en detaljert beskrivelse av arbeidet mitt med intervju som metode og observasjoner fra innsamlingsprosessen. Jeg vil også begrunne valgene som er gjort underveis. Det er fire lærere som er intervjuet til denne oppgaven. Lærerne jobber på ungdomsskolen og har ulike fagkombinasjoner. Alle lærerne tilhører samme skole og jobber per dags dato på samme 8. trinn. Tre av lærerne er kvinner og den siste er en mann. De jobber på en bygdeskole.

3.4.1 Forarbeid lærer

Intervjumetoden jeg har valgt å ta i bruk er semistrukturert intervju. I utarbeidingen av intervjuguiden har jeg derfor hatt fokus på tema underveis så vel som spørsmålene i seg selv. Et semistrukturert intervju er en form for intervju som ligger midt mellom en strukturert og en ustrukturert intervjuform (Gleiss & Sæther s. 80). Det vil si at det ligger en viss struktur og føring i intervjuet. Man har utformet spørsmål på forhånd, men dette ikke er en mal man trenger å følge slavisk. Man kan stille spørsmålene i den rekkefølgen som passer og man kan bevege seg utenfor de spørsmålene som opprinnelig er satt opp. Det er altså en intervjuform som står mer fritt til å bevege seg i dybden av det informanten velger å fortelle om ut ifra de svarene som kommer av de gitte spørsmålene. Denne intervjuformen er en av de vanligste innenfor kvalitativ forskning og kalles ofte for kvalitative dybdeintervju (Gleiss & Sæther, s.80).

Det teoretiske arbeide jeg gjorde før innsamlingen av data var med på å bestemme metodene jeg tok i bruk. Jeg hadde tidligere kjennskap til Stoltenbergutvalgets NOU 2019: 3 da jeg har skrevet en FoU-oppgave som baserer seg på denne tidligere i studiet. Jeg ble i år presentert for NOU 2019: 19 som for meg representerer en helt annen innfallsvinkel om forskning på kjønn i skolen. Spørsmålet rundt hvorvidt mulighetsrommet til jenter og gutter blir påvirket av kjønn er for meg et viktigere spørsmål enn prestasjonsforskjeller mellom kjønnene. Jeg er også opptatt av hvor komplekst og flersidig begrepet kjønn egentlig er. Derfor ønsker jeg å bruke metoder som gir meg best mulighet for å gå i dybden. Valget av semistrukturert intervju kom dermed av at jeg ønsket å gjennomføre et mest mulig åpent intervju slik at informantene kunne komme med sine perspektiver og opplevelser rundt temaet. Under selve intervjuene var det viktig at jeg kunne følge den veien svarene til informanten tok meg til. Det var også viktig for meg å se på kjønn i skolen fra flere perspektiver. Det hjalp meg med å holde meg nøytral under intervjuene, og ikke stille for ledende spørsmål mot det som opprinnelig er mitt syn på kjønn i skolen. «Ifølge Merleau-Ponty er alle vitenskapelige teorier og forklaringer alltid å forstå som sekundære uttrykk for de fenomener mennesker lever med i dagliglivet.» (Brinkmann & Tanggaard, s. 19). Det fenomenet jeg ønsker å undersøke i denne oppgaven er kjønnsnormer. Den empirien jeg får samlet inn ved hjelp av lærerintervjuene er med på å danne et bilde på hvordan dette gjenspeiles i skolen. Sammen med elevtekstene håper jeg på å få noen svar på hvordan teorier rundt kjønn, kjønnsnormer, stereotyper og mulighetsrom faktisk oppleves i skolen. Er likestillingsarbeidet i skolen godt nok til at alle har like mulighetsrom eller må man utarbeide nye teorier og senere metoder og pedagogiske tilnærminger for å oppnå det som skolen forplikter seg til.

3.4.2 Datainnsamling lærer

Under gjennomføringen av intervjuene gjorde jeg meg noen betraktninger. Det var et mønster som gjentok seg på alle fire intervjuene. Alle lærerne begynte med en viss skepsis til spørsmålene. Jeg fikk et inntrykk av at de gjerne ville framstå som politisk korrekte. Når lærerne skal svare på «på hvilken måte føler du at du behandler guttene og jentene i klassen din likt eller ulikt?» svarer de fleste ganske så kort at kjønn ikke gjør noen forskjell på hvordan de behandler elevene. Senere i intervjuet er det flere av lærerne som sier at de kanskje motsier seg selv, de mener nå at de gjør en forskjell og at dette er positivt. Hva dette kan komme av vil jeg gå nærmere inn på i analysen. En annen betraktning jeg gjorde meg var hvordan alle intervjuene ble veldig ulike ved første øyekast. Dette er selvsagt noe man kan forvente når man har en semistrukturert

intervjuform, og spesielt når spørsmålene omhandler personlige erfaringer. Ordlyden i svarene til lærerne er altså ganske ulik, men det interessante er at de svarer mer likt enn det jeg først tenkte da jeg gjennomførte intervjuene. Det var først da jeg jobbet med å transkribere intervjuene og fikk hørt de om igjen at jeg innså hvor like svarene egentlig var. Dette er også noe jeg vil komme mer tilbake til i analysen.

3.5 Elevtekster som metode

Det finnes lite litteratur rundt elevtekster som metode. Da jeg arbeidet med FoU-oppgaven min tidligere i studiet hadde jeg et ganske likt tema. Jeg gjennomførte da en oppgave som er nesten identisk med den første av de tre elevoppgavene jeg har designet til denne oppgaven. Den gangen brukte jeg litt andre ord, men ellers har den lik utforming. Denne erfaringen er det jeg baserte meg på da jeg utformet elevoppgavene til denne oppgaven. I likhet med intervju som metode har jeg også her valgt å beskrive prosessen ved å dele den opp i forarbeid og datainnsamling.

3.5.1 Forarbeid elev

Som nevnt tidligere har jeg utarbeidet tre elevoppgaver som ikke inneholder direkte spørsmål til elevene om kjønnsnormer. Den første oppgaven går ut på at elevene skal plassere 15 ord inn i en av tre kategorier og begrunne hvorfor de har plassert ordet i den kategorien. Kategoriene er «Gutt», «Begge/ Vet ikke» og «Jente». Denne oppgaven ga meg mye informasjon da jeg benyttet meg av denne under arbeidet med FoU-oppgaven. Jeg tenkte videre at jeg ville ha en oppgave hvor elevene kunne reflektere over seg selv som person. Den andre oppgaven går derfor ut på at elevene skal tegne eller skrive noe som beskriver hvordan de er idag, hvordan de var første skoledag og hvor de ser seg selv om 20 år. I den første oppgaven har jeg lagt inn noen føringer i form av at det er jeg som har valgt ut hvilke ord som skal plasseres. Jeg ønsket derfor å avslutte med en lignende oppgave som hadde mindre føringer. Den siste oppgaven er dermed ganske lik den første, men her har jeg ikke listet opp ord for dem. Her skal de selv finne ord som de føler passer inn i kategoriene «Gutt», «Begge/ Vet ikke» og «Jente». Dette for at jeg skal få et innblikk i hva elevene selv tenker på når de skal beskrive kategoriene. Jeg ønsker å finne ut hvordan elevene opplever kjønnsnormer uten å spørre dem direkte. Det er flere grunner til dette valget. Den første grunnen er tid og omfang av oppgaven. Jeg ville innhente data både fra et lærerperspektiv og et elevperspektiv. Elevperspektivet er likevel det som er i fokus og jeg ønsket å samle inn data fra så mange elever som mulig. Valget falt derfor på et skriftlig alternativ isteden for et muntlig. Videre kunne jeg valgt en mer direkte tilnærming og stilt spørsmål rundt hvordan de ser på og opplever kjønnsnormer slik som jeg gjorde med lærerne. Denne måten å løse det på ville kanskje gitt meg mer konkrete svar på det jeg er ut etter. Det hadde ikke vært feil å samle inn dataen på den måten, men grunnen til at jeg ikke gjorde det er flere. Med det kvalitative metodevalget har jeg valgt å gå i dybden på et fenomen. Det er vanskelig å si noe om elevenes opplevelse av kjønnsnormer i skolen om de skriftlig bare skulle svart direkte på dette spørsmålet. Som nevnt tidligere er kjønn og kjønnsnormer også ganske brede begreper som man kan forstå ulikt. Valget falt derfor på denne mindre direkte måten å stille spørsmål på. For å se om elevene selv setter seg og sitt eget og andres kjønn i bås. Med den andre oppgaven hvor de skal beskrive seg selv er jeg ute etter å se på hvilken måte dette gjøres. Hvilke ord bruker de, hva fokuserer de på med seg selv, hvilke drømmer har de om fremtiden? Jeg la også inn et annet valg i denne oppgaven, hvor de enten kunne velge å tegne eller beskrive med ord, eller litt av begge. Her synes jeg det er interessant å se om elevene beskriver seg selv ut ifra kjønnsstereotyper eller om det

er noen markante forskjeller eller likheter mellom elevenes framstilling av seg selv. Det kan være interessant å se hvordan elevene framstiller og tenker om seg selv. I og med at den første oppgaven har en viss styring fra min side, siden jeg har valgt ut ordene som skal plasseres ville jeg ha en oppgave hvor deres meninger kommer mer fram. Dette for å se om de har noen spesifikke assosiasjoner til kategoriene.

3.5.2 Datainnsamling elev

Under datainnsamlingen til denne oppgaven gjennomførte jeg et sett med tre elevoppgaver på til sammen 56 elever fordelt på tre klasser. Elevgruppen består av 33 jenter og 23 gutter. Innsamlingen ble gjennomført i tre klasser, men ikke på samme tid slik at jeg kunne være til stede. Jeg startet med å gå igjennom alle tre oppgavene i plenum. Elevene fikk også en tydelig beskjed om at svarene skulle være individuelle og at de derfor ikke fikk snakke sammen under arbeidet med oppgavene. Jeg la vekt på at det ikke var noen riktige eller gale svar og at det var deres meninger og svar jeg var ute etter. Det var ingen av elevene som stilte spørsmål etter denne gjennomgangen. Det var generelt lite spørsmål rundt det praktiske ved oppgavene selv under arbeidet. Det var noen elever i hver klasse som lurte på hva noen av ordene betydde, da var det disse ordene som gjentok seg; direkte, falsk, plikttoppfyllende og selvstendig. Det var en jevn spredning mellom gutter og jenter som trengte en forklaring av disse ordene. Spørsmålene som kom rundt forklaringen om hva ordene betydde var noe jeg syntes det var vanskelig å svare på. Nettopp fordi deres tolkning av ordet kan være med på å avgjøre i hvilken kategori de plasserer ordet i. Min første respons til disse spørsmålene var derfor «Hva tror du ordet betyr, om du skulle gjettet?». Da kom de fleste elevene med en forklaring som stemte bra med ordets betydning og kunne dermed plassere ordet. Hos noen av elevene måtte jeg komme med en ordforklaring. Jeg prøvde da å gjøre denne mest mulig generell. Det var også et par elever som rakte opp hånden for å fortelle meg at de ikke helt skjønnte den første oppgaven. De syntes nemlig at alle ordene skulle plasseres i «begge/vet ikke» kategorien. Den siste bemerkningen jeg gjorde under innsamlingen av elevoppgavene var at de mistet motivasjon og lysten til å svare på oppgavene underveis. De aller fleste var konsentrerte og jobbet flittig med den første oppgaven. Etter dette virket de ganske lei av å skrive og innsatsen på de to siste oppgavene mistenker jeg derfor var en god del lavere. De fleste brukte likevel 30-45 minutter på å bli ferdig med alle tre oppgavene, men det var mye stirring ut i luften etter 20 minutters innsats.

3.6 Innholdsanalyse

For å analysere lærerintervjuene og elevoppgavene vil jeg bruke en kvalitativ innholdsanalyse. En slik analyse er både fleksibel og systematisk. Målet er å kunne klassifisere og identifisere tema og mønster ut fra datamaterialet. (Fauskanger & Mosvold, 2014, s. 128.). Det er tre typer kvalitativ innholdsanalyse; summativ, konvensjonell og teoridrevet. Summativ innholdsanalyse fokuserer på bruken av ord og ordenes latente mening. Konvensjonell innholdsanalyse handler om å skape koder induktivt fra datamaterialet. Den teoridrevne innholdsanalysen ligner på den konvensjonelle, men jobber analytisk med datamaterialet ut ifra allerede eksisterende teorier. (Fauskanger & Mosvold, 2014, s. 130.). Summativ- og konvensjonell innholdsanalyse baserer seg altså på en induktiv tilnærming, mens den teoridrevne innholdsanalysen baserer seg på en deduktiv tilnærming. I min analyse er det dataen som styrer og jeg har derfor en induktiv tilnærming. Den første elevoppgaven er allerede basert på ord som jeg har valgt ut, og har derfor blitt sortert litt summativt fra før med

elevenes plasseringer. Jeg tar dette videre ved å se på begrunnelsene elevene har på plasseringen av ordene for å skape nye koder som da vil være en konvensjonell analyse. Jeg vil gå fram på litt samme måte i de andre elevoppgavene og i lærerintervjuet, men hovedtyngden av analysen vil ligge på en konvensjonell analyse.

4. Analyse

Som nevnt i metoden består empirien i denne oppgaven av 56 elevtekster og 4 lærerintervjuer. Jeg vil først analysere elevoppgavene, deretter vil det komme en egen del på lærerintervjuene. Så vil jeg til slutt ha en del hvor jeg analyserer noen av funnene i de to enkelte delene opp mot hverandre.

4.1 Elevperspektivet

Jeg vil i denne delen av oppgaven gå stegvis igjennom de ulike elevoppgavene og presentere dem i den samme rekkefølgen som elevene fikk oppgavene i. Det jeg er ute etter i analysen av elevoppgavene er å se hvilket syn elevene har på de ulike kjønnene som grupper, og å se hvilken tilnærming de har når de blir presenter for gutt og jente som to isolerte kategorier. Jeg er også interessert i å se hvordan elevene beskriver seg selv, og hvilke forventninger eller drømmer de har til eget liv.

Elevoppgave 1

Selv om dette er en kvalitativ analyse har den første elevoppgaven en fremgangsmåte som kan virke noe kvantitativ. Jeg kommer til å presentere et sett med ordskyer som representerer hvilke ord som er plassert mest i de ulike kategoriene. De ordene som er plassert mest i den gitte kategorien vil være de som kommer fram som størst og de ordene som er plassert minst vil være de med minst skrift. Jeg vil deretter ta analysen et skritt videre ved å komme med eksempler på begrunnelser som elevene har gitt for plasseringen av de ulike ordene, for så å prøve å sette dette i en sammenheng. Mye av kodingen gjort til denne oppgaven har jeg gjort i et Excel-ark. Dette for å skape et tydelig bilde av fordelingen av ord. Siden dette bare er den første delen av analysen og at elevene også har kommet med begrunnelser for sine valg som jeg senere drar inn i den videre analysen gjør dette at jeg holder meg til en kvalitativ metode. Framstillingen av ordene på denne måten er ment som en summativ koding som jeg videre kan analysere med en mer konvensjonell tilnærming. Jeg kommer til å presentere de ulike ordskyene og skrive noen kommentarer på hva vi ser. Jeg vil også gjøre noen sammenligninger underveis. Deretter vil jeg gå dypere inn med elevenes begrunnelser og trekke fram ulike caser fra elevenes begrunnelser for en dypere analyse. Elevoppgavens utforming ligger som vedlegg. Ordene som elevene fikk beskjed om å plassere i denne oppgaven er følgende: Direkte, Falsk, Tøff, Søt, Smart, Omsorgsfull, Sterk, Rolig, Lat, Flink, Bråket, Pliktoppyllende, Aktiv, Selvstendig og Vennlig.

Figur 4.1 Samlede svar på kategorien *Jente*:

Som vi ser av ordskyen over er det ordene *søt* og *rolig* som er plassert flest ganger i kategorien *jente* av den samlede elevgruppen. *Omsorgsfull* og *pliktoppfyllende* er også ord som er plassert mye i denne kategorien. Ordene *sterk* og *tøff* er ikke plassert i denne kategorien i det hele tatt. *Bråkete*, *lat*, *smart* og *aktiv* er ord som bare er plassert i denne kategorien et par ganger, og kommer derfor fram som veldig små i størrelsen i ordskyen. De resterende ordene er nevnt en god del ganger, men kommer likevel ganske langt bak de ordene som er nevnt her flest ganger. Av denne ordskyen kan vi si at elevgruppen samlet sett bruker ordene *rolig*, *søt*, *omsorgsfull* og *pliktoppfyllende* for å beskrive kategorien *jente*.

Figur 4.2 Samlede svar på kategorien *Gutt*:

I denne ordskyen ser vi at det er ordene *bråkete* og *sterk* som kommer tydeligst fram når man ser på hva hele elevgruppen samlet sett har plassert på kategorien *gutt*. Ordene *tøff* og *direkte* er også ord som er plassert mye i denne kategorien. Vi kan se at alle ordene dukker opp i denne ordskyen i motsetning til ordskyen for kategorien *jente* der ordene *sterk* og *tøff* ikke var plassert en eneste gang. Vi kan likevel se at de fleste ordene i denne ordskyen er liten i størrelse som indikerer at de bare har blitt plassert i denne kategorien noen få ganger. Samlet sett kan vi si ut ifra denne ordskyen at elevene bruker ordene *bråkete*, *sterk*, *direkte* og *tøff* for å beskrive kategorien *gutt*.

Figur 4.3 Samlede svar på kategorien *Begge/Vet ikke*:

Som vi ser av ordskyen til elevgruppens samlede svar i kategorien *begge/vet ikke* er det en mye større spredning av ord i denne kategorien enn vi kunne se at det var i kategoriene *gutt* og *jente*. Ordene som utmerker seg mest i denne kategorien er *smart*, *flink* og *aktiv*. I likhet med kategorien *gutt* er alle ordene som skulle plasseres også nevnt her. Det ligger likevel en vesentlig forskjell i antall ganger ordene er nevnt og det er derfor et mye større likhetsforhold mellom ordene i denne kategorien. Samlet sett er fordelingen av ordene i denne kategorien så jevn at jeg ikke vil peke ut noen ord som elevene bruker for å beskrive kategorien *begge/vet ikke*.

Figur 4.4 Jentenes svar på kategorien *Jente*:

I likhet med den samlede ordskyen for kategorien *jente*, har også mange av jentene plassert ordene *søt* og *rolig* i denne kategorien. *Omsorgsfull* er et ord som kommer bedre fram i jentenes svar på kategorien *jente* enn det gjorde i den samlede ordskyen til denne kategorien. Vi kan også se at ordet *lat* som var til stede i den samlede ordskyen av kategorien *jente* ikke er til stede i ordskyen som er laget av jentenes svar på denne kategorien. Ordene *vennlig* og *selvstendig* er også ganske tydelige i denne ordskyen. *Bråkete* derimot er så vidt synlig. De resterende ordene er lesbare men ikke fremtredende i ordskyen. De ordene som kommer mest fram og som derfor representerer jentenes samlede syn på kategorien *jente* er de samme ordene som kom

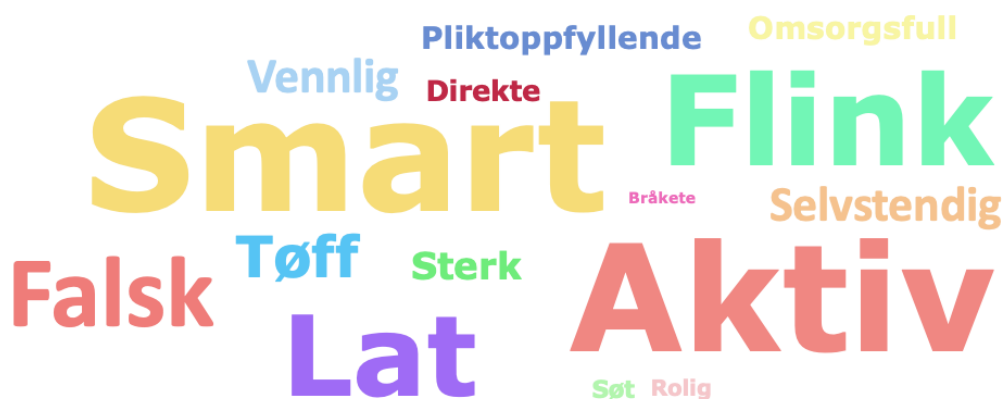
best fram i ordskyen for alle elevenes samlede besvarelse. *Rolig, søt, omsorgsfull og pliktoppfyllende.*

Figur 4.5 Jentenes svar på kategorien *Gutt*:

Det ordet som flest jenter har plassert i denne kategorien er ordet *bråkete*. Ordene *tøff, sterk* og *direkte* kommer også tydelig fram i denne ordskyen. Vi ser også at et par av jentene har plassert ordene *flink, søt, pliktoppfyllende* og *selvstendig* i kategorien *gutt*. Disse ordene er så vidt synlige i denne ordskyen, størrelsesforholdet mellom disse ordgruppene er altså så markant at det er tydelig hvilke ord jentene mener hører hjemme i denne kategorien. I ordskyen av kategorien *gutt* som var basert på alle elevsvarene var alle ordene til stede. I denne ordskyen er det en del ord som mangler. Ingen av jentene har plassert ordene *falsk, smart, omsorgsfull, rolig* eller *vennlig* i denne kategorien. Videre er ordene *søv, pliktoppfyllende, flink* og *selvstendig* nesten ikke synlig i denne ordskyen. Ordene flest jenter bruker for å beskrive kategorien *gutt* er derfor *bråkete, sterk, tøff* og *direkte*.

Figur 4.6 Jentene om kategorien *Begge/Vet ikke*:

I likhet med ordskyen av de samlede svarene i denne kategorien er det her en mer jevn fordeling av ordene som er plassert her i forhold til jentenes plasseringer i de to andre kategoriene. Ordene *smart, aktiv, flink, lat* og *falsk* er plassert i kategorien av flesteparten av jentene. De ordene som utmerker seg i den andre enden er *rolig, søt* og *bråkete* som nesten ikke er synlig i denne ordskyen. Denne ordskyen har få fremtredende forskjeller fra ordskyen som kommer av de samlede svarene til elevgruppen i denne kategorien. Ordet *lat* kommer litt bedre fram i denne ordskyen. Og

det er en større avstand på størrelsene til de mest fremtredende ordene og de minst fremtredende ordene. Det er derfor lettere å trekke en konklusjon fra denne ordskyen på hvilke ord jentene som gruppe bruker for å beskrive kategorien *begge/vet ikke*. Disse ordene er *smart, aktiv, flink, lat* og *falsk*.

Figur 4.7 Guttenes svar på kategorien *Jente*:

Ordet *søt* er det som kommer tydeligst fram her, men ordet *rolig* er også her plassert mye. Guttene har også plassert ordene *pliktoppfyllende*, *vennlig* og *omsorgsfull* mye i denne kategorien. Ordene som er plassert minst i denne kategorien og derfor ikke er så synlige er *bråkete*, *lat* og *smart*. Ordene *tøff* og *sterk* er som vi så av ordskyen til denne kategorien tidligere under de samlede elevsvarene ikke til stede. Men i motsetning til jentenes svar i denne kategorien hvor ordet *lat* heller ikke var plassert her, er dette ordet med i denne ordskyen. Det er likefullt de samme ordene her som i ordskyen for jentenes svar og i ordskyen for de samlede svarene disse ordene som blir brukt mest til å beskrive kategorien *jente*. *Søt*, *rolig*, og *pliktoppfyllende*. Hovedforskjellen mellom jentenes og guttenes svar i denne kategorien er at *omsorgsfull* ikke får like stor plass og blir derfor ikke med som et av ordene som samlet sett beskriver kategorien ut ifra guttenes svar.

Figur 4.8 Guttenes svar på kategorien *Gutt*:

Sterk er det ordet som er plassert flest ganger av guttene i denne kategorien. *Tøff* og *bråkete* er også ord som de fleste av guttene har plassert under *gutt*. I likhet med

ordskyen av jentenes svar i denne kategorien kan vi se en del små ord, men i motsetning til ordskyen som er laget av jentenes svar mangler ikke denne ordskyen noen av ordene. Det er derfor langt flere ord i denne ordskyen som så vidt er synlige. Ordene *direkte*, *lat* og *smart* er godt synlige i guttenes ordsky av kategorien *gutt*. De resterende ordene nærmer seg uleselig i størrelse og indikerer at de ikke er plassert av så veldig mange av guttene i denne kategorien. De ordene som guttene samlet sett har brukt mest for å beskrive kategorien *gutt* er *sterk*, *bråkete* og *tøff*. Framstillingen blir derfor veldig lik jentenes med unntak av at ordet *direkte* har falt utenfor topprangeringen.

Figur 4.9 Guttene om kategorien *Begge/Vet ikke*:

Som vi ser av ordskyen over er denne ganske lik ordskyen fra jentenes svar i kategorien. Hovedforskjellene på jentenes og guttenes ordsky til denne kategorien er at guttene har plassert ordet *flink* flest ganger i denne kategorien mens jente har plassert ordene *smart* og *aktiv* mest. Vi kan også se at det er flere gutter enn jenter som har plassert ordet *omsorgsfull* i denne kategorien. De fleste jentene plasserte dette ordet i kategorien *jente*. I likhet med jentenes ordsky for denne kategorien er alle ordene med. De ordene som kommer mest fram av guttenes svar i denne kategorien er *flinkt*, *smart*, *aktiv*, *omsorgsfull*, *falsk* og *lat*. Ordene *vennlig* og *selvstendig* er også mye nevnt her og kommer bedre fram i denne ordskyen enn de gjorde i jentenes. Det er likevel en liten størrelsesforskjell på disse ordene og på de ordene som er mest fremtredende og de når derfor ikke helt opp.

Elevenes begrunnelser - Utvalgte «Case»

Når det kommer til elevenes begrunnelser på ordplasseringene er det stort sett det samme som går igjen hos alle. Her formulerer de seg noe ulikt, men begrunnelsen til de alle fleste lyder noe sånt som dette; *fordi jenter er sånn/ fordi gutter er sånn/ fordi alle kan være eller er sånn*. Eller *fordi de er sånn/ fordi vi bare er sånn/ fordi alle kan være eller er sånn*. Av dette kan det se ut til at elevene ser på jenter og gutter som to ulike grupper, og at de distanserer seg fra den motsatte gruppen av den de tilhører selv. Dette viser også til at elevene mener at det er enkelte ord som tilhører mer den ene kategorien. De mener at gutter eller jenter bare er sånn, samtidig som de viser til at enkelte ord ikke tilhører den ene gruppen mer enn den andre fordi på denne måten kan alle være. Av måten de formulerer seg på er det også tydelig at de knytter ordene direkte opp mot egenskaper hos en person og gir ordene derfor en dypere mening. Det kan se ut til at elevene plasserer egenskapen i seg selv og ser ikke på ordet som noe

som er isolert og uten kjønn. Det viser også at de setter seg selv inn i den kategorien som de tilhører, altså at jentene setter seg selv inn i kategorien *jente* og at guttene setter seg selv inn i kategorien *gutt*. Det kommer også fram at de plasserer ord ut ifra egne erfaringer basert på hvordan de mener at de ulike gruppene oppfører seg. Det er også en del av elevene som begrunner valgene sine med «vet ikke». Disse elevene fordeler ordene inn i de tre ulike kategoriene, og kan tyde på at elevene mener at «det bare er sånn», men at de ikke vet hvorfor.

Som vi kan se av ordskyene er de fleste ordene plassert mest i kategorien *begge/vet ikke*. Dette tyder på at de fleste ordene eller egenskapene som elevene også ser på det som, ikke er knyttet opp til noe spesifikt kjønn. De ordene som elevene plasserer i denne kategorien er egenskaper elevene mener at både gutter og jenter kan ha. «Det spørres bare på personen» som mange av elevene formulerer det til. Men det kommer også tydelig fram at det er noen av ordene/egenskapene som har kjønn. Ordene *Sterk*, *bråkete*, *tøff* og *direkte* er tydelige i alle ordskyene fra kategorien *gutt*. Og ordene *søt*, *rolig*, *pliktoppfyllende* og *omsorgsfull* er tydelige i alle ordskyene om kategorien *jente*. Av dette kan det virke som at elevene mener at det er noen egenskaper man selv er med på å bestemme over om man vil ha eller ikke, mens noen egenskaper bare finnes hos det ene kjønn. Det er lite trolig at elevene mener at de egenskapene de har plassert i kjønnskategoriene er absolutt låst til det kjønn de er plassert i. Men det er likevel tydelig at det ligger en klar forventning mellom de ordene/egenskapene som er plassert mest i kategoriene *gutt* og *jente*, og hvordan de mener at jenter og gutter er eller burde være. Det normale eller det det er mest aksept for.

Jeg vil nå trekke fram noen «case» tatt fra elevenes besvarelser. Den første jeg vil trekke fram er en av jentene som stort sett begrunner veldig likt majoriteten av elevene hvor hun stort sett sier at guttene er mer slik, jentene er mer sånn og det finnes ulike måter å være dette på så alle kan være det. Men hun har noe mer i enkelte av begrunnelsene sine som er ganske interessant. Blant annet på ordene *rolig* og *pliktoppfyllende* som hun har plassert i kategorien *jente*. På ordet *rolig* er begrunnelsen «Voksne tenker ofte at jenter må være roligere enn gutter». Begrunnelsen til ordet *pliktoppfyllende* er «Voksne forventer at jenter hele tiden skal leve opp til forventningene deres». Hun har ikke brukt denne typen begrunnelse på noen av de andre ordene hun har plassert. Det at hun ikke har brukt slike begrunnelser på ordene hun har plassert i kategorien *gutt* peker på at hun baserer ordplasseringene sine ut ifra egne erfaringer. Hun vet ikke hvilke forventninger som guttene føler på, men hun føler klart på forventninger knyttet til seg selv fordi hun er jente. Hun har plassert to ord til i kategorien *jente*, *falsk* og *omsorgsfull*. Disse ordene har hun begrunnet på denne måten. *Falsk* «å være noe man ikke er, ha på mye sminke oppføre seg som alle andre når man egentlig ikke vil det». *Omsorgsfull* «jeg synes flere jenter bryr seg mer om hvordan folk har det enn gutter». I begrunnelsen hennes for ordet *falsk* ligger det også noe om forventninger. Selv om hun her ikke bruker ordet *direkte* som hun gjorde med ordene *rolig* og *pliktoppfyllende* kan man likevel se at det ligger noe mer mellom linjene her. «Oppføre seg som alle andre når man egentlig ikke vil det». I denne setningen kan man se ønsket om å ville passe inn. Forventningene jeg knytter til ordet og begrunnelsen hennes her kommer fra jevnaldrende. Det kan virke som hun har plassert også dette ordet i likhet med *omsorgsfull* og *pliktoppfyllende* ikke bare i kategorien *jente*, men i en kategori som beskriver *henne selv*. Hun snakker om mye sminke, som kan være et signal om at man føler man må se ut på en bestemt måte, samtidig som hun legger til at man må late som man er noe man ikke selv føler man er også i oppførsel for å passe inn. På

kategorien gutt har hun plassert ordene sterk, lat, bråkete og selvstendig. Bråkete begrunnes med «gutter lager mer støy», lat begrunnes med «orker ikke å gjøre noe med mindre de må eller vil». På ordene sterk og selvstendig er hun litt mer reflektert i begrunnelsene sine. Sterk «man kan være sterk psykisk og fysisk, men når jeg tenker sterk er det at gutter ofte har mer muskler». Hun peker her på at det er flere måter å være sterk på, men at det første hun tenker på er å være fysisk sterk og at hun derfor plasserer ordet på gutt. Om hun hadde lagt vekt på psykisk sterk er det ikke sikkert at ordet hadde havnet i samme kategori. Selvstendig begrunnes med «mange tenker gutter klarer seg bedre alene enn jenter». Denne begrunnelsen skiller seg litt fra begrunnelsene hun gir på de andre ordene. Hun tar mer avstand fra denne plasseringen enn hun gjør med de andre ordene fordi hun begrunner seg med at *mange tenker*. Hun har likevel selv valgt å plassere ordet i kategorien gutt som kan tyde på at hun også tenker slik, men ikke nødvendigvis. Hun peker her igjen indirekte på forventninger. Denne jenta har som jeg nevnte valgt å formulere seg litt annerledes enn resten av elevgruppen. Likevel er det mange likhetstrekk og jeg vil derfor koble hennes begrunnelser opp mot de andres begrunnelser. For som jeg nevnte tidligere lyder de fleste andre begrunnelsene noe sånt som «at det bare er sånn» eller at de ikke vet hvorfor, men likevel velger å plassere ordet i en av kjønnskategoriene. Når vi sier at noe bare er sånn kommer dette også av hvilket bilde vi har på hvordan gutter og jenter burde være. Altså ligger det forventninger i disse begrunnelsene. De ordene elevene velger å plassere i kjønnskategoriene sier noe om deres forventninger eller erfaringer om hvordan de ulike kjønnene er og på hvilke måter de skiller seg fra hverandre. Jenter er rolige og gutter er bråkete. Jenter er søte og omsorgsfulle, mens guttene er tøffe og direkte.

Det er noen elever som skiller seg litt ut fra resten av elevgruppen. En av disse elevene plasserer alle ordene i kategorien begge/vet ikke. Denne eleven er en av de samme to elevene som jeg nevnte i metodekapittelet. De stilte spørsmål til meg om hva de skulle gjøre siden de ønsket å plassere alle ordene i den kategorien. De var usikre på om de hadde forstått oppgaven riktig. De to elevene som stilte meg dette spørsmålet fikk det samme svaret av meg. De bestemmer helt selv hvor de mener at ordene passer, og at det ikke var en regel som sa at de ikke kunne plassere alle ordene i den ene kategorien. De måtte likevel lese igjennom alle ordene før de gjorde dette og være sikre på at det var dette som var deres mening. Om de fremdeles var sikre behøvde de heller ikke å skrive ned alle ordene i boksen, men rett og slett bare skrive at de mente at alle ordene tilhørte den gitte kategorien. Deretter legges til en begrunnelse på hvorfor de mente dette.

Når jeg har sett igjennom alle besvarelsene i ettertid ser jeg at det bare er et eksemplar av elevoppgavene som faktisk har plassert alle ordene i kategorien begge/vet ikke. Denne eleven har begrunnet plasseringene med «vet ikke, bare føler ikke at kun et kjønn, er f.eks. søt eller sterk.» Jeg kommer tilbake til denne eleven under elevoppgave 3. Den andre eleven som først ville plassere alle ordene i begge/vet ikke kategorien må ha endret mening da den leste og tenkte igjennom ordene på nytt. Om eleven endret mening fordi den la nye meninger til ordene, eller rett og slett bestemte seg for å prøve å gjøre oppgaven skikkelig og ikke ta letteste utvei er usikkert. Kategorien heter tross alt «begge/vet ikke», så om eleven i utgangspunktet bare tenkte vet ikke, kan godt hende. Det eneste jeg vet for sikkert er at eleven bestemte seg for å plassere ordene spredd til slutt.

En annen av elevene satt lenge med den første oppgaven og så mye ut i luften. Etter en god stund gikk jeg bort til denne eleven for å høre om det gikk fint å jobbe med oppgavene. Svaret han ga meg var at det ikke gikk så bra og at han syntes det var vanskelig. Det eleven syntes var vanskelig var å ta stilling til hvilket kjønn han skulle plassere ordene i. Han syntes ikke at det var riktig å plassere ordene i kategorier som baserte seg på kjønn. Eleven mente heller ikke at det var rett av han å plassere ordene i kategorien begge/vet ikke som da var mitt forslag til hva han kunne gjøre. Han mente at dette ble feil fordi han følte at noen av ordene heller passet inn i kategoriene gutt og jente, men at han likevel ikke likte å plassere ordene der. Min respons til denne eleven var da at det var helt greit og forståelig at han syntes dette var vanskelig. Han trengte ikke å bekymre seg fordi oppgavene var anonyme så det er ingen som får vite hvor han plasserer ordene. Men at det var fint om han ga en begrunnelse for plasseringen. Også her ser jeg at eleven valgt å plassere ordene spredt i de ulike kategoriene og eleven endte mest sannsynlig med å begrunne ordene med «vet ikke» som mange av de andre elevene også gjorde. Jeg vet ikke hvordan denne eleven valgte å begrunne ordplasseringene sine på grunn av anonymiteten til besvarelsene. Jeg kan derfor ikke si for sikkert at han valgte å begrunne med vet ikke. Dette viser likevel med sikkerhet at det var en elev som syntes det å plassere ord i isolerte kategorier basert på kjønn følte problematisk. Om flere av elevene følte på det samme kan jeg ikke si noe om, men det er like fullt et interessant perspektiv å ha med fra innsamlingen.

Elevoppgave 2

I denne oppgaven har elevene beskrevet seg selv i et fortids-, nåtids- og framtidsperspektiv. Elevene kunne her selv velge om de ville skrive eller tegne, eller gjøre litt av begge deler. Fåtalet av elevene har valgt å tegne svarene sine. De aller fleste har valgt å bruke kun tekst. De som har tegnet har også valgt å bruke noen ord for å beskrive hva de mener i tillegg til tegningene sine. Jeg er ute etter å se på hvilken måte de velger å beskrive seg selv. De føler kanskje at de har utviklet seg eller forandret seg mye på noen områder. Det er også interessant å se hvilke drømmer de har til sin egen framtid.

I den første delen av denne oppgaven skal elevene beskrive seg selv slik de ser seg selv idag. Her er det et tydelig skille mellom gutte og jente beskrivelsene. Guttene svarer mye kortere enn jentene. Det kommer også mer tydelig fram et skoleperspektiv i jentenes besvarelser. Om guttene har det samme perspektivet, men at dette ikke kommer fram grunnet lengden på svarene deres er usikkert. Noen av guttene beskriver seg selv som stille, late, slitne, trøtte og snille. Andre beskriver seg som store, sterke og gode. En av guttene skriver at han er en bedre versjon av seg selv, som er snillere, høfligere og mer omtenksum. En annen av guttene skriver rett og slett bare «jeg føler meg som en gutt». En tredje gutt beskriver også seg selv som en gutt, men han legger til at han er passe skoleflink og at han har et bra innholdsrikt liv. En annen av guttene beskriver at han er ufokusert og at han ikke pleier å sitte i ro, men at han liker å få det som han vil. Den siste guttebesvarelsen som skiller seg litt ut fra resten er «ikke lav, ikke høy, litt dum». Denne besvarelsen er kanskje den som skiller seg mest ut fra de andre. Det er den eneste beskrivelsen som gir uttrykk for at han ser litt ned på seg selv. Selv om det er flere av guttene som beskriver seg som lat, sliten og trøtt så er ikke det det samme som å beskrive seg selv som dum. De fleste gutter vil gjerne få ting til uten å vise innsats. Selv om de beskriver seg selv som late eller urolige så betyr ikke det at de

ser på seg selv som mindre flinke enn andre. Når eleven derimot velger å bruke ordet dum om seg selv er dette noe annet.

Dette med svar som snakker seg selv litt ned er noe vi ser mer av i jentenes besvarelser. Her kommer det tydelig fram at noen av jentene er veldig selvsikre og noen er veldig usikre. Det er flere av jentene som skriver at de er flinke på skolen, og at de har mange venner. De synes selv at de er gode klassekamerater som er snille mot andre. Men vi har også noen jenter som skriver at de er lei av skolen og om skolepress og forventninger. Det er en jente som skriver «tror skolen har forventninger til at jeg skal gjøre mitt beste». En annen jente skriver «det er sterkt skolepress, mye lekser, prøver og innleveringer hele tiden. Mye nytt hele tiden. Vanskelig å henge med.» Hva som er årsaken til at hun føler på et skolepress kan være mange, men det er tydelig at hun synes det er veldig mye som skal gjøres til enhver tid og at hun synes det er vanskelig. Det er flere jenter som direkte skriver at de ikke er så flinke på skolen, enn det er jenter som direkte skriver at de synes de er flinke på skolen.

I likhet med den ene gutten som enkelt å greit beskrev seg «som en gutt» og ikke noe mer, er det også en av jentene som beskriver seg «som vanlig jente». Det er også en gutt og en jente som innleder sine svar med å skrive at de er en «vanlig ungdom». Jenta som skriver dette, utdyper mer hva hun legger i det. Hun skriver at hun har mange gode venner, spiller fotball og at hun har et godt jentemiljø i sin klasse. Gutten fortsetter bare svaret sitt med at han er lav. Hva han legger i det å være en vanlig ungdom gir han ikke uttrykk for. Som nevnt er det en del av jentene som beskriver seg selv som selvsikre og en del av jentene som beskriver seg selv som usikre. Jentene som er selvsikre beskriver også hvordan de ser ut, med øyefarge og hårfarge. De beskriver også seg selv som pene og snille. Jentene som er mer usikre beskriver seg selv som overtenker, irriterende eller stygge. Disse jentene kan også komme med gode egenskaper om seg selv som at de har humor og er snille og omtensomme. Det kan virke som om mange av jentene beskriver seg selv slik de føler at andre oppfatter dem. Det er vanskelig å si noe om guttene gjør det samme, da de svarer mer i stikkordsform enn det jentene gjør. Det er altså forskjell på hvordan jentene gjennomsnittlig ser på seg selv og hvordan guttene gjennomsnittlig ser på seg selv. Svarene som kommer fram i denne delen av oppgaven viser likevel at det er et mangfold både innen jentegruppen og guttegruppen. Man kan trekke paralleller både innad i gruppene og på tvers av gruppene når de svarer på hvordan de ser seg selv. Dette er for meg en klar indikasjon på at det er et mangfold i denne elevgruppen som ikke nødvendigvis kan la seg representere av kjønn.

I den andre delen av denne oppgaven skal elevene beskrive seg selv første skoledag i første klasse. I likhet med den første delen av denne oppgaven svarer jentene mer utfyllende enn guttene. Guttene bruker for det meste stikkord for å beskrive hvordan de ser på seg selv første skoledag. Men til forskjell fra den første oppgaven hvor jentene og guttene svarer noe ulikt er tankene og minnene elevene kommer med her veldig like blant alle elevene. De beskriver at de er spente, nervøse, glade, litt triste for å forlate barnehagen, liten, redde og snille. Ut ifra det elevene husker om første skoledag ser det ut til at de hadde ganske like forventninger og følelser knyttet til denne dagen. De er spente på hva det vil si å gå på skole og på å møte nye folk. Dette er også noe fremmed for alle og de er derfor både redde og glade på samme tid. At jentene og guttene svarer mye mer likt på denne oppgaven enn den forrige kan komme av at forskjellene mellom kjønnene og individene har kommet underveis i skolegangen. De har gjort seg egne erfaringer med skolen og livet fra de sluttet i barnehagen og til de begynte på

ungdomsskolen. Som jeg nevnte under den første delen av denne oppgaven viser svarene deres der at det er et mangfold både innad i jentegruppen og i guttegruppen. Likevel er det noen forskjeller på hvordan elevene oppfatter seg selv som kan ses i lys av kjønn. Dette fordi mange av elevene også nevner kvaliteter ved seg selv i denne oppgaven og her svarer guttene og jentene ulikt. Guttene beskriver seg selv som tøff, bråkete, urolig, hyper, trøbbel, snille og selvsikre. Jentene har beskrevet seg selv med at de er fine, stolte, snille, litt pysete, forsiktige, stille og sosiale. Selv om opplevelsene rundt første skoledag og forventningene til hvordan det skal bli virker like blant jentene og guttene, er det forskjeller også her på hvordan jentene og guttene som gruppe ser på seg selv.

På siste del av denne oppgaven skal elevene svare på hvor de ser seg selv om 20 år. Her kommer det fram fra de fleste hvilken jobb de kunne tenkt seg å ha på dette tidspunktet. Fra jentene kommer det opp yrker som barnehage, lege eller kirurg, dyrebutikk, fotograf, kunstner, ambulanse, lærer, restaurant eller butikk. Disse svarene kommer fra flere enn en elev. Det er også en av jentene som ønsker å bli ingeniør eller elektriker, og det er en av jentene som ønsker å jobbe på Hydro. Ellers er det mange av jentene som bare skriver en bra eller fin jobb. De fleste legger også til at de ønsker å tjene bra eller godt. Hos guttene kommer det opp yrker som trailersjåfør, lege, elektriker, advokat, snekker og fotballspiller. Det er også en av guttene som ønsker å bli musiker eller skuespiller. Ellers er det også her mange av elevene som skriver at de har en jobb eller drømmejobben. Hos de fleste elevene kommer det altså fram et ønske om å ha godt betalt eller være rike, og det er lite spesifikasjoner på hvilket yrke de ønsker seg. Dette kan tyde på at egen inntekt er viktigere enn interessen for arbeidet. Det er også en del som skriver at de ønsker seg en drømmejobb som er godt betalt. Hos både guttene og jentene kommer det fram at de ønsker seg fine hus, en familie og hund eller katt. De fleste legger også til at de ønsker å flytte til større byer i Norge. Ellers ønsker guttene at de er sterke, muskelbunter, flinke, artige og kule. En av guttene har ikke beskrevet noen framtidig jobb, men har isteden skrevet at han skal være snill, høy, høflig mot andre og ha mange venner. Jentene har stort sett hatt et større fokus på at de ønsker å ha en familie og et fint hus. Noen av jentene legger til at de ønsker å være fornøyde og glade, ha et fint liv og være hardtarbeidende. Men stort sett er svarene blant jentene og guttene veldig like i denne oppgaven. Hovedforskjellene ligger mest i ønskene deres om yrker. Omsorgsyrker som barnehagelærer og lærer blir bare nevnt av jentene. Guttene ønsker seg stort sett godt betalte eller høystatus yrker som lege, advokat og fotballspiller. Eller så ønsker de seg en praktisk jobb som snekker, elektriker eller trailersjåfør. Det var bare en av jentene som ønsket seg til en slik jobb. Likevel var det også en del av jentene som ønsket seg mot butikk og serviceyrker som også er yrker som er mer praktiske og krever mindre utdanning.

Elevoppgave 3

Under her har jeg listet opp de ordene som elevene kom med i elevoppgave 3. Det var ikke alle elevene som svarte på denne siste oppgaven. Og mange av de som svarte plasserte bare et til tre ord per kategori, og noen plasserte bare i en eller to av kategoriene. Resten av elevene hadde ikke fylt inn noe på denne oppgaven eller de har skrevet «kommer ikke på noe å skrive her». Jeg merket som nevnt tidligere i metodedelens at elevene hadde dalende motivasjon i arbeide med oppgavene. Få svar på denne oppgaven kan nok skyldes at elevene ikke hadde motivasjon igjen da de kom til den siste oppgaven. Denne oppgaven har mindre rammer enn den første elevoppgaven.

Her står de selv fritt til å plassere ord de mener hører hjemme i kategoriene. Ellers er utformingen av oppgaven helt lik den første elevoppgaven.

Figur 4.10 Ord plassert av både jentene og guttene i elevoppgave 3:

Gutt	Begge/ Vet ikke	Jente
Sterk	Smart	Fin
Kjekk	Omtenksom	Hjelpsom
Gal	Morsom	Forsiktig
Tøff	Rask	Sminke
Barsk	Aktiv	Pen
Kul	Rar	Ryddig
Frekke	Dum	Snill
Barnslig	Snill	Bryr seg
Bråkete	Heit	Sjenert
Urolig	Nysgjerrig	Bitchy
Sint	Glad	Rosa
Irriterende	Hyggelig	Skoleflink
Muskler	Dryg	Danser
Styrketrening	Slem	Fargerik
Selvstendig	Rosa	Engasjert
Sjangsetakende	Bil	Følelser
Game	Kjole	Sosial
Bil	Dukker	Ballet
Kort hår	Hjelpsom	Langt hår
Voldsom	Tøff	Omtenksom
Hyper	Bråkete	Rolig
Voldelig	Fotball	Ryddig
Kåt	Modig	Telefonavhengig
Dirty minded	Bryr seg om andre	Gjør lekser
Direkte	Falsk	Pysete
Eventyrere	Søt	Klengete
Dominerende kjønn	Rolig	Nøye
Lat	Flink	Trist
Flink	Tankefull	Slem
Rask	God	Kjøkken
Lur	Grei	Diskriminerende
Grisete	Lat	Lat
	Sport	Kosete
		Dum
		Rar

Det første jeg merker meg med svarene som er gitt i denne oppgaven er at elevene har plassert ord som er veldig lik de ordene de har fått beskjed om å plassere i den første oppgaven. Noen av ordene er til og med de samme. Ord som går igjen fra den første oppgaven er ord som vi så var framtrede i ordskyene til de ulike kategoriene i oppgave 1. *Gutt* blir også her koblet til ordene *sterk*, *bråkete*, *tøff*, *lat* og *direkte*. Samme tendens ser vi i *jente* kategorien med ordene *rolig* og *omtenksom*. Ordet *søt* derimot som ble mye plassert i kategorien *jente* av både guttene og jentene dukker ikke opp i samme kategori her. Ordet dukker opp også her, men nå kommer det i kategorien *begge/ vet ikke*. Grunnen til at ordet *søt* ikke har blitt plassert i kategorien denne gangen kan være fordi elevene ser på dette som et ord som beskriver hvordan noen ser ut. Ord som *fin* og *pen* kommer opp i denne kategorien i denne oppgaven. Mens ordet *kjekk* kommer opp som et ord i kategorien *gutt*. Dette tyder på at de bruker disse ordene mer for å beskrive utseende på de ulike kjønnene. Jenter måles ut ifra om de er pene eller fine mens gutter måles ut ifra hvor kjekke de er når det kommer til utseende. Det kommer også opp at jenter har langt hår og gutter har kort hår. Som viser til typiske stereotyper for gutter og

jenter. Det var en del elever som ikke ga noen begrunnelse på ordplasseringene i denne oppgaven, men noen av elevene fikk med dette i denne oppgaven også. Her går det samme mønsteret igjen som i den første elevoppgaven. Igjen er begrunnelsene basert på at jenter og gutter *bare er sånn*, og for plasseringen i begge/vet ikke at *dette kan jo alle være* eller at *begge er sånn*. Her får vi altså igjen en bekreftelse på at de ser på gruppene som isolerte. De knytter ikke bare ord, men egenskaper til de ulike kjønnene.

Det er også i denne oppgaven noen av elevene som skiller seg litt ut fra resten. Som jeg vil trekke fram som «case». Jeg nevnte under elevoppgave 1 at det var en elev som hadde plassert alle ordene i kategorien begge/vet ikke. Denne eleven har i denne oppgaven med mindre rammer kommet på et ord hun vil plassere i kategorien *gutt*. *Barnslig* «flere gutter er det». Hun begrunner dette ordet veldig likt med hvordan de andre elevene begrunner ordplasseringene sine, ved å si at flere er sånn. Hun har ellers plassert to ord i kategorien *begge/vet ikke*, *ryddig* og *sport*. Hun har begrunnet begge disse ordene med «vet ikke». Hun har heller ikke i denne oppgaven plassert noen ord i kategorien *jente*. Derimot har to av elevene som i den første oppgaven hadde fordelt ordene i alle tre kategorier i denne oppgaven valgt å bare fylle ut ord i kategorien begge/vet ikke. Den ene av disse to har plassert ordene *rosa*, *blå*, *bil*, *kjole* og *dukker*. Begrunnelsen for alle disse ordene er «før var vel rosa en «jentefarge», men nå tenker jeg at alle kan like det de vil, gå med det de vil eller drive med det de vil». Den andre eleven har plassert ordene *smart*, *rask*, *strukturert*, *høye* og *lave*, og skrevet en begrunnelse for alle ordene samlet. «Det er bare naturlig at begge kan være det». Denne eleven har også notert følgende på toppen av arket «Føler at begge kjønn deler mye av det samme». Den eneste eleven som i første elevoppgave plasserte alle ordene i kategorien i begge/vet ikke har altså i denne siste oppgaven valgt å plassere et ord i kategorien *gutt* og går dermed litt tilbake fra påstanden som hun kom med i den første oppgaven om at «føler ikke at kun et kjønn er f.eks. søt eller sterk». Mens de to andre elevene jeg har nevnt her har gått fra å plassere ord i alle kategorier til å nå kun plassere ord i kategorien begge/vet ikke. Hun som mener at *rosa*, *blå* osv. hører hjemme i denne kategorien forteller om en endring. De ordene hun har plassert her før var knyttet til et bestemt kjønn, men at vi nå står friere til å like, drive og gå med det vi vil. Likevel har ikke alt endret seg og eleven knytter fremdeles enkelte egenskaper opp mot de ulike kjønnene som man kan se av besvarelsen på elevoppgave 1. Her har eleven plassert ordene *direkte*, *bråkete* og *tøff* på *gutt*. Og ordene *falsk*, *søt*, *omsorgsfull*, *pliktoppfyllende*, *selvstendig* og *vennlig* på *jente*. Den andre eleven forteller at han mener at de ordene han har plassert bare naturlig er en del av begge kjønn, og at gutter og jenter deler mye av det samme. Denne eleven plasserte ordet *søt* på *jente* i den første oppgaven og ordene *tøff*, *sterk* og *bråkete* på *gutt*. Dette er altså egenskaper som eleven ikke mener at kjønnene deler som han snakker om i den siste oppgaven.

En elev har plassert et ord i en kategori på den siste oppgaven, dette ordet er *rettferdighet* og det er plassert i kategorien *jente*. Begrunnelsen hans er litt interessant «de mener at det er rettferdig at de skal få mindre kjeft på skolen.» Denne eleven plasserte i elevoppgave 1 ordene *sterk*, *bråkete*, *selvstendig* og *vennlig* i kategorien *gutt*. Og ordene *rolig*, *søt*, *flink* og *pliktoppfyllende* i kategorien *jente*. Eleven begrunner de fleste plasseringene i den første oppgaven med «vet ikke» men begrunner ordene *bråkete*, *rolig* og *pliktoppfyllende* noe mer. *Bråkete* «vi lager mye støy», *rolig* «gutter bråker mer» og *pliktoppfyllende* «jenter gjør det de får beskjed om». Ut ifra måten denne eleven beskriver *gutt* og *jente* på i den første oppgaven kan det virke som at eleven synes det er urettferdig at guttene får mer kjeft på skolen selv om guttene bråker

mens jentene er rolige og gjør det de får beskjed om. Her ligger det trolig mer bak. For om det er slik at guttene kun bråker og lager mye støy mens jentene kun sitter rolige og gjør det de får beskjed om, så vil det ikke være noe urettferdig i at guttene får beskjed om å være stille og gjøre det de får beskjed om slik som jentene gjør. Hva som ligger bak påstanden fra denne eleven om at «de (jentene) mener at det er rettferdig at de skal få mindre kjeft på skolen» kan være mye, og det er ikke lett å si med den informasjonen som er tilgjengelig fra denne elevens besvarelser på elevoppgavene. Jeg kommer likevel til å komme med noen refleksjoner rundt hva dette kan komme av. Et senario kan ha noe med fenomenet jenteskole å gjøre. Kanskje mener denne eleven at det som er urettferdig med skolesituasjonen er at den passer bedre for jentene siden de er mer rolige og pliktoppfyllende, og dermed passer bedre inn i de rammene som læreren forventer av elevene sine slik skolen fungerer idag. En annen forklaring kan være at eleven føler at vi automatisk ser på gutter som bråkete og jenter som rolige, men at det ikke nødvendigvis er sånn. At guttene alltid får tilsnakk for å være bråkete og forstyrrende er ikke alltid berettiget. Eleven føler kanskje på en ubalanse mellom kjønnene og hvordan ting blir håndtert i skolen.

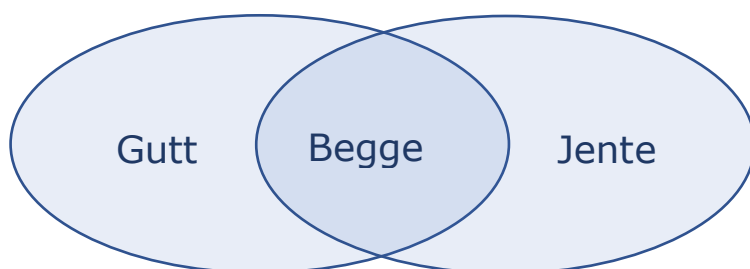
4.2 Samlet analyse av elevoppgavene

Elevoppgave 1 og 3 er utformet nærmest som kopier av hverandre, det som skiller disse oppgavene er rammene og føringen som blir gitt i oppgaven. I den første oppgaven har jeg lagt en føring for hvilke ord som skal plasseres, og det er dermed lagt en strengere føring i hvordan oppgaven blir seende ut til slutt. Hvor ordene blir plassert kan jeg ikke vite på forhånd, men hvilke ord som kommer har jeg kontroll over. På den siste oppgaven står elevene fritt til å velge ord helt selv, og denne oppgaven blir dermed mye friere og sier meg derfor mer enn den første oppgaven. Den forteller meg hva elevene selv legger i kategoriene. Det at denne friere oppgaven kommer til slutt gjør likevel at elevene kan ha blitt påvirket av den første. Men det har også gitt elevene bedre tid på å sette seg inn i «temaet» ubevisst. I den første oppgaven begynner elevene med en tankeprosess når de skal avgjøre om ordet bør plasseres i kategorien gutt, jente eller begge/vet ikke. Denne oppgaven får i gang elevens tanker rundt hva de mener ligger i det å være en gutt og det å være en jente. Når de da i oppgave 2 skal beskrive seg selv kan denne tankegangen være med på å påvirke også her. Det er to av elevene som svarer på denne oppgaven under den delen hvor de skal beskrive seg selv idag at de er en normal jente og en normal gutt. Om dette kommer av at de allerede er inne på denne tankegangen basert på den første oppgaven eller om det er fordi dette er den beste måten å forklare hvem de er idag uansett, er derfor ikke lett å vite.

Til tross for at det i utgangspunktet bare er gitt i oppgave 2 at elevene skal sette seg selv og sine personlige erfaringer og opplevelser inn i svarene er det tydelig at de fleste elevene gjør dette i de to resterende elevoppgavene også. Det kan argumenteres for om det er mulig å svare på de to andre oppgavene om man ikke tar seg selv og sine erfaringer med i betraktningen, da det ikke er en fasit på noen av oppgavene. Jeg vil argumentere for at man kan velge å angripe den første og den siste elevoppgaven fra to ulike perspektiv. Hvor det ene perspektivet baserer seg på deg selv og det du selv har følt på og erfart personlig. Den andre måten og besvare oppgavene på er å svare ut ifra hva man tror at andre mener er riktig, eller med andre ord andres forventninger. Elevene har stort sett svart med å kombinere disse to måtene å forholde seg til oppgaven på. Enkelte av ordene har de selv en erfaring med som de velger å bruke som en begrunnelse. De resterende ordene bruker de mer generelle begrunnelser for som

indikerer at de plasserer disse ordene ut ifra hvordan de mener at gutter og jenter bør eller forventes å være. Elevene baserer seg på egne erfaringer og følelser når de svarer på alle oppgavene. I oppgave 2 er det direkte spørsmål om de selv som personer. En del av svarene i denne oppgaven er mer overfladiske, som at de føler seg trette eller slitne, eller om de er små eller store. Denne oppgaven viser store likhetstrekk mellom hvordan elevene ser på seg selv på tvers av kjønn og den viser til et mangfold innad i jentegruppen og guttegruppen. Den viser at elevene stort sett hadde samme forventninger til skolen da de skulle begynne i første klasse og den viser at elevene har like ønsker om fremtiden med jobb, god inntekt, familie og et fint sted å bo. Hovedforskjellene kommer best fram i hvordan de beskriver seg selv idag. Og det er noen kjønnete forskjeller på ønsket yrke. I oppgave 1 ser vi av elevenes ordplasseringer og begrunnelser at det er enkelte egenskaper som tilhører mer det ene kjønn enn det andre, men at de fleste egenskapene eller ordene kan omhandle både gutter og jenter. Jenter og gutter «er bare sånn», men noen ting «kan alle være, kommer an på personen». Dette blir bekreftet i oppgave 3. Man kan se på dette som et venndiagram. Den ene siden tilhører guttene og den andre siden tilhører jentene, samtidig som det er et felt som overlapper mellom de to så dette tilhører begge.

Figur 4.11 Venndiagram

4.3 Lærerperspektivet

I denne delen av analysen vil jeg presentere de fire lærerne som er intervjuet og gi dem fiktive navn. Jeg vil videre komme med noen eksempler fra hvordan lærerne beskriver de ulike kjønnene og på hvordan de behandler elever likt eller ulikt i skolen. Jeg kommer videre til å se på de ulike intervjuene samlet for å sammenligne hva de ulike lærerne har svart. Deretter kommer jeg også til å dra inn flere interessante sitater fra lærerne som kommer opp underveis i intervjuene, for å prøve og sette disse inn i en sammenheng. Jeg er ute etter å se hvor bevisste lærerne er på kjønnsforskjeller og hvordan lærerne ser på dette fenomenet i skolen og i sin praksis.

Lærer 1 som jeg vil kalle Kari er 49 år, har gått fire år på lærerskolen og er på sitt femte år med etterutdanning. Hun har primært norsk og engelsk som fag, men kan også undervise i samfunnsfag, KRLE og kunst og håndverk. Hun har tatt etterutdanning i veiledning og leseveiledning. Hun har jobbet 20 år i skolen. Når jeg spør Kari om hvilke egenskaper hun ser på som kvinnelige svarer hun «Helt ærlig, kjærlighet og omsorg». Dette svaret kommer kjapt jeg spør derfor om hun kan begrunne hvorfor hun mener at disse egenskapene er typisk kvinnelig:

«Det er vel kanskje en sånn mamma-ting tror jeg, men så ser du det og på når ungene er små. Hvilke unger er det som får seg dukke og dukkevogn? Det er jo

jentene. Ja og så kvinnelig, det er jo å ha litt sånn sansen for relasjoner. Det er litt sånn å forstå ting uten at det bli sagt det tror jeg er en sånn kvinneting».

Videre stiller jeg spørsmål om hva hun ser på som mannlige egenskaper? Her svarer Kari:

«Det er det som er konkret da. E, ja det med å være klar og tydelig.»

Hun legger også til at de har en mann på skolen hun jobber på som kan løse enkelte situasjoner som oppstår på en annen måte enn det damene klarer og understreker verdien av dette. Hun legger også til at det er mannlige å kunne «fikse ting». Kari mener altså at egenskaper som beskriver en kvinne er kjærlighet og omsorg mens hun beskriver en mann som direkte og tydelig. Hun nevner at det er noen situasjoner som menn er bedre på å håndtere enn damene som jobber i skolen på grunn av forskjellene i egenskapene som hun knytter til kjønnet. Jeg spør videre om hun føler at hun gjør noen forskjell på guttene og jentene i skolen. Hun svarer at hun behandler de ulikt på den måten at det er flere av guttene som lager mye støy og ikke vil gjøre som læreren sier. Hun bruker derfor mer tid på dem. Så legger hun til:

«Men jeg like å tru at sånn vurderingsmessig så tru jeg at jeg behandler dem ganske likt. Jeg er kanskje litt snillere med guttekarakterene enn med jentekarakterene. I hvert fall så tenker jeg mye på det»

Jeg følger opp dette svaret og lurer på hvorfor hun tenker på kjønn når det kommer til karakterer:

«Det er for det at jentene er modnere i hodet, de er i stand til å reflektere og å se sammenhenger i større grad enn guttene. For guttene så blir det på en måte, se for deg et blinklys som er litt ødelagt sånn at det blinker bare hver tredje gang og hver gang det blinker så får guttene med seg noe. Mens jentene har lyset på hele tiden hvis du skjønner, de får med seg ganske mye mer. Og så har guttene mye mer uro i kroppen. En mye mer sånn utforskertrang sånn rent fysisk som kanskje kan henvise tilbake til det som jeg sa at det er en manneting å fiks ting.»

Hun snakker også videre om at hun mener at det er mange gutter som blomstrer mer når de kommer til videregående og har muligheten til å velge yrkesfag. Dette skaper motivasjon for guttene fordi det her er mye praktisk læring som gjenspeiles i det teoretiske de skal lære. Her kommer det fram forventninger fra lærerens side om hvordan jenter og gutter jobber best, og at dette reflekteres i oppførsel og resultater i skolen. Kari mener at det er forskjell på hvordan jenter og gutter er og at dette spiller en rolle i skolen slik den er idag. Hun sier altså at det er forskjell og at hun gjør forskjell, men at dette kommer av at hun vil hjelpe hver enkelt elev best mulig.

Lærer 2 kaller jeg Eva, hun er 39 år, hun er adjunkt med opprykk og underviser primært i realfag. Hun har også en del realfagskompetanse utenom lærerskolen. Hun har jobbet ti år i skolen. Når Eva blir spurt om hvilke egenskaper hun ser på som kvinnelig svarer hun først at hun har lyst til å si omsorg:

«Sjøl om det ikke på en måte, ja det er feil å si at man ikke kan vise omsorg da, men det er på en måte en naturlig del av det å være kvinne da. E nei kvinnelige egenskaper *pause* Nei det er lite liksom kjønnsforskjeller til meg.»

Når jeg videre lurer på hva hun ser på som mannlige egenskaper svarer hun at de er rent fysisk sterkere. Videre legger hun til:

«Mm e en ser jo ofte at elevene respondere litt annerledes og fordi at de får et litt annet syn, at du har litt mer det omsorgsogenet rundt damene også og så er man litt strengere og hardere som menn, men det er ikke det samme som at alle må være det da på en måte.»

Eva snakker altså om at «det er lite liksom kjønnsforskjeller til meg». Hun nevner likevel situasjoner eller miljøer hun mener det er kjønnsforskjeller i, og at damene er mer omsorgsfulle mens menn er litt hardere, men at dette ikke gjelder alle. Her går Eva litt frem og tilbake mellom å si at hun både ser og opplever at det er forskjell, men at hun ikke mener at det alltid trenger å være slik, og at hun ikke ser på kjønnsforskjeller. På spørsmålet om hun føler at hun behandler guttene og jentene i klassen sin likt eller ulikt svarer Eva:

«I utgangspunktet så har jeg ikke noe grunnlag for å skulle behandle dem forskjellig. Da kan det vær mer ting at oftere så opplever jeg at flere gutta kan vær mer urolig for eksempel. Og det kan jo påvirke holdning og sånn. I forhold til kompetansen så har jeg ikke noe grunn til å, jeg har like mange jenter som er sterke. Men det er veldig mange jenter som tvile på kompetansen sin».

Hun forklarer også videre om hvordan guttene aksepterer mer utføringene i seg selv mens jentene trenger å forstå det de skal utføre på dypere måte. Hun mener altså at det ikke i utgangspunktet er noe grunnlag for å behandle elevene ulikt ut ifra om de er gutt eller jente, men hun legger samtidig til at hun oftere opplever guttene som større uromomenter enn jentene og at dette kan påvirke hvordan hun behandler elevene. Eva viser altså igjen til at hun ønsker å ha et nøytralt syn på mennesker når det kommer til kjønne, men at hun erfarer at det er forskjell på dem likevel.

Lærer 3 får navnet Trond, han er 49 år, og er opprinnelig faglærer i kroppsøving, men har også kompetanse i matematikk, samfunnsfag og sosiologi. Han har jobbet som lærer i 22 år. Når Trond får spørsmålet om hva han ser på som kvinnelige egenskaper svarer han med at de er moderlige, og kanskje litt mykere i verdiene sine. Han sier også:

«Kvinnelige egenskaper det har forandret seg så mye dette og.. Nei eh jeg har problemer med å se det, men kanskje litt flinkere til å holde flere baller i lufta samtidig eh med prosjekt og slik. Eh liker lange frister, greier å forholde seg til lange frister»

Han svarer videre når han får spørsmål om hva han ser på som mannlige egenskaper at «det blir jo litt mer fra den der andre sida litt mer korte frister og vil heller få ting gjort da» og at man kanskje er litt mer tydelig og mer direkte. Videre får Trond spørsmål om hvordan han føler at han behandler elevene sine likt eller ulikt ut ifra om de er gutt eller jente. Her svarer han først at han ikke føler at han behandler noen likt:

«Jeg tror egentlig at vi må behandle alle litt ut ifra hvor de står hvis du skjønner hva jeg mener? Jeg tror vi må behandle dem alle litt ulikt fordi at vi skal behandle dem likt da, for det er så ulike behov».

Jeg følger opp dette svaret med å spørre om jeg har forstått han riktig om han mener at han behandler alle ulikt og at det ikke har noe å si om det er snakk om jenter eller gutter. På dette svarer han:

«Kanskje litt med hvordan en velger å gå inn i ordvalg og slikt da, kanskje han er litt mer guttete med gutta og jentete med jentene. Altså kanskje man er litt mer med tanke på interesse for ting dem prate om. Gutter prater jo om litt andre ting

enn jenter. Og kanskje de tåler en litt mer sånn hva skal jeg si da, en litt mer maskulin prat i den grad at vi kan kalle det det. Altså litt mer mannlige interesser som fotball og motor og bil og slike ting da. Mange av jentene er jo og interessert i fotball om kanskje ikke så mange er interessert i motor og bil, men jeg har jo og pratet med jenter om sånne ting. Så det er litt sånn at vi må se litt på hvilken interessegruppe du prater med, men ikke kanskje så mye ut ifra kjønn, selv om jeg prøver det, altså jeg er litt opptatt av.. kanskje litt selvmotsigende da, men guttene blir ofte litt glemt. Hvis jeg kan si det.»

Når Trond begynner å svare på spørsmålene gir han uttrykk for at det er vanskelig å komme med noen konkrete svar på forskjellene mellom kvinner og menn og i hvordan han behandler guttene og jentene i skolen. Han er opptatt av at han behandler alle forskjellig fordi vi alle er ulike. Når jeg fulgte opp spørsmål om han behandler gutter og jenter ulikt, trekker han ting litt tilbake, fordi han nå tenker at han faktisk behandler guttene og jentene ulikt, fordi de har ulike interesser og væremåter. Det virker som om forskjellene på kvinnelig og mannlig kommer mer fram for han når han skal tenke over hvordan han behandler elevene sine. Han sier at han kanskje er litt mer guttete med guttene og jentete med jentene. Dette gjør det tydelig at han mener at gutter og jenter er ulike og at han tar dette med i betraktningen når han velger hvordan han er med elevene sine.

Lærer 4 som nå får navnet Anna er 26 år, hun er utdannet adjunkt og har tatt tilleggsutdannelse. Anna underviser i samfunnsfag, matematikk og naturfag. Hun var ferdig med utdannelsen sin i 2019, men jobbet noen år som lærer før dette også og har derfor jobbet 6 år i skolen til sammen. Dette er det Anna ser på som kvinnelige egenskaper:

«kanskje det å være litt organisert, ha kontroll på en måte. E omsorgsfull, ta ansvar, liksom kanskje av og til ta litt mer ansvar enn hva man treng. Eller sånn ja føl på at man har et ansvar da. E ja det å ha kontroll rett og slett og vær organisert. Pass på dem i rundt seg. Mm og seg sjøl da».

Og dette svarer Anna på hva hun ser på som mannlige egenskaper:

«Mm mannlige, at de kanskje er litt tøffer, litt tøffer til å ta konflikter f.eks. E kanskje ikke kvier seg like mye til å ta de vanskelige pratene, samtalene».

Anna mener altså i likhet med de andre lærerne at omsorg er viktig for kvinner og at de er mer organiserte og har mer kontroll, mens menn er tøffere og mer direkte. På spørsmålet om hun føler at hun behandler guttene og jentene likt eller ulikt svarer Anna:

«Jeg føle og tror og håper tenkte jeg å si, at jeg behandler dem likt. E det gjør jeg, men samtidig så merker jeg det at når vi av og til skal sette opp grupper f.eks. Når vi skal ha gruppearbeid så vet jeg at det på en måte er noen av guttene som ikke kan være i lag og det tror jeg handler om at de kanskje er litt mer umoden da. Altså det er jo gutter og jenter på tretten, fjorten år da. De er ganske forskjellig etter hvor langt de har kommet i modenhet da og sånne ting. Så der er det kanskje litt forskjell da at jeg må være nødt til å tenke over litt mer hvem jeg kan sette i lag, men ellers så i klasseromssituasjonen så tror jeg jeg behandler dem likt. Håper nå i hvert fall det».

Hun svarer at hun håper og tror at hun ikke behandler elevene ulikt ut ifra kjønn, men at hun samtidig ofte må ta mer hensyn til gruppesammensetninger når det kommer til guttene. Hun beskriver guttene som mindre modne enn jentene.

Som nevnt i metodedelen var det tydelig for meg at lærerne hadde en usikker tilnærming til spørsmålene i starten av intervjuet. Det virket på meg som om lærerne syntes at temaet kjønn i skolen var et ømfintlig tema og at de gjerne ville svare politisk korrekt på spørsmålene. Dette kommer fram på litt forskjellige måter hos de ulike lærerne. Det virker som om alle lærerne blir mer bevisste på kjønnsforskjeller og sin egen praksis rundt dette etter hvert som de svarer på de ulike spørsmålene. De veksler derfor litt i svarene sine på om de mener at de gjør forskjell/mener at det er en forskjell eller ikke. Det virker som at lærerne føler at det er mest politisk korrekt å svare at det ikke er forskjell og at de dermed ikke gjør forskjell på kjønnene i sin praksis.

Hva ser lærerne på som kvinnelig egenskaper? Her er det første de kommer med at kvinner er omsorgsfulle eller moderlige. Hva ser lærerne på som mannlige egenskaper? Her svarer de at menn er mer direkte, tøffe, konkrete og sterkere. Lærerne mener altså at det er en forskjell og at kvinner er på den ene siden mens menn er på den andre siden. De settes opp mot hverandre som to isolerte grupper som har ulike egenskaper og er derfor forskjellig. Så hvilken forskjell utgjør dette i skolen? Mener lærerne at det ene kjønn passer bedre inn i skolen enn det andre? Her er Kari og Eva veldig enig i sine svar, ja det er en jenteskole hvor fokuset er på teori, teori og teori. Trond og Anna er litt mindre bastant i svarene sine, men de peker også på at de kan se at jentene er flinkere til å jobbe på den teoretiske og stillesittende måten skolen praktiserer. Alle fire peker her på at det har med modenheten til elevene å gjøre. Jenter er mer modne enn guttene de peker spesielt til dette på ungdomsskolen. Jentene stiller også mer jevnt enn guttene. De peker på at spennet er større mellom de svakeste og sterkeste guttene enn det er mellom de sterkeste og svakeste jentene. Når de blir spurt om gutter har noen fordeler i skolen peker de på at guttene kanskje kan ha en fordel i praktiske fag som kroppsøving. Lærerne nevner her en historisk utvikling hvor jentene har hatt en voksende kurve og at guttene kan virke som har stagnert litt. Kari kommer med dette svaret når hun får spørsmål om guttene har en fordel i skolen:

«Jeg er farsken ikke helt sikker på det jeg. For husk på at alle arena, det som har vært gutte-arena i verden i Norge da, har jentene kommet og tatt ikke i fra dem, men har hengt seg på og overtatt på en måte. militæret f.eks. som var en gutteting. Jentene er der. Manne-yrke, jentene er der og. Det er synd at jeg må kjøpe ein «Ferra t sjøs», det kunne de jo ofte før. Det va jo en gutte-arena, men det er ikke mange gutte-arena igjen hvis at du ser deg rundt så er det ikke det».

Trond er inne på noe av det samme som Kari når han får spørsmål om det er et behov for å behandle gutter og jenter ulikt i skolen:

«Guttene må få lov til å være gutter og jentene må få lov til å være jenter. Jeg synes det er så bra at jentene velger litt det vi kaller utradisjonelt og går inn i det som tidligere har vært typisk mannsdominert yrke. Men de skal ikke gjøre det fordi at det forventes eller at de føler at de må, men det må være fordi at de ser dem så attraktiv at de synes de har lyst til det, at de kan.»

De er her inne på mye av det samme, men de har et noe ulikt syn på det de snakker om. Gutter må få rom til å være gutter, dette snakker begge om. Likevel er det en undertone i begge disse svarene som omhandler hvordan vi forventer at de ulike kjønnene er og

hvordan det motsatte kjønn kan være en konkurrent. Det kommer tydeligst fram i Kari sitt svar som direkte sier at jentene har tatt over områder som tidligere var guttenes. Trond sitt svar har ikke den samme undertonen av konkurranse mellom kjønnene, men han er også enig i at det er jente- og guttearenaer, men at det er fint at jentene tar et skritt inn i det som blir sett på som guttearenaer. Han nevner ikke at det også er fint motsatt vei, men han snakker tidligere i intervjuet om at han ønsker seg flere mannlige kollegaer. Dette ønsket kommer av at han som mann i et kvinnedominert yrke ønsker seg flere som har litt like interesser og væremåter som seg selv. Han ser at mange elever ofte søker seg til han på grunn av hans mannlige væremåte. Trond nevner at det er fint at jenter tør å ta utradisjonelle valg når de skal velge videregående utdanning eller yrke, men legger til at motivasjonen for dette burde være fordi de ønsker det og ikke fordi det forventes. Han nevner ikke noe om gutter som velger utradisjonelt. Fraværet av dette motsatte scenarioet betyr ikke utelukkende at han ikke synes det er fint når gutter også velger utradisjonelt. Det faktum at han likevel ikke nevner dette kan indikere at han først og fremst synes det er fint når jenter tilegner seg «mannlige ferdigheter». Det at han også nevner at dette må være et ønske fra jentenes side og ikke basert på *forventninger* er også interessant. Han nevner forventninger i en sammenheng som går på det å «krysse» normgrensene. Dette kommer et godt stykke ut i intervjuet og han har allerede rukket å reflektere en del rundt hva han ser på som forskjeller mellom kjønnene og rundt hans mening angående kjønn og kjønnsforskjeller. Det kan derfor hende at Trond mener at det økte fokuset på kjønn og kjønnsforskjeller gjør at det settes nye forventninger til elevene om at de skal gå nye veier, og at det å velge utradisjonelt er «det nye kule» å gjøre.

Hvilke egenskaper har lærernes idealelev? Lærerne ønsker seg elever som er selvstendige, nysgjerrige, plikttoppfyllende og positive. Elever som tør å stille spørsmål og som er kritiske og reflekterte. Noen av lærerne beskriver også hvordan enkelte elever har mer makt enn andre og at væremåten til disse elevene er avgjørende for klasse miljøet og andre elevers attityde i skolen. Eva legger til at lærerens læreridentitet kommer fram når man svarer på et slikt spørsmål. Hun selv er veldig teoretisk sterk og interessert og liker derfor best at elevene er på samme måte, det appellerer til henne. Når lærerne har fått tid til å beskrive sin idealelev ut ifra egenskaper stiller jeg spørsmål om denne eleven de beskriver og ser for seg har et kjønn. Tre av lærerne svarer her at den ikke har det og at de var mer fokusert på de egenskapene de skulle beskrive. Trond er en av disse tre lærerne og kommer med en tilleggsbemerkning her. Han ser for seg tidligere elever som har hatt disse egenskapene han beskriver, men her er det en blanding mellom både jenter og gutter. Kari svarer ulikt de andre tre at hun ser for seg et kjønn. Hun ser for seg en jente, hun sier at bare jeg sier elev så ser hun for seg en jente. Hun har tidligere i intervjuet sagt at det er en jenteskole. Dette gjenspeiler seg i svaret hennes på dette spørsmålet.

Det siste spørsmålet jeg stiller lærerne er synes du skolen idag er likestilt, hvorfor/hvorfor ikke? Her har to av fire lærere fokusert mer på seg selv som lærere i skolen. De svarer at den i utgangspunktet er likestilt, men at det er en mangel på mannlige lærere som skaper en ubalanse. De ønsker seg flere menn. Jeg velger å ikke korrigere eller lede spørsmålet mer mot elevene når lærerne svarer på dette spørsmålet. Dette fordi jeg ønsker å se hva lærerne selv legger i spørsmålet. Om de tenker at det har med systemet, lærere, elever eller andre faktorer å gjøre er interessant i seg selv. Kari og Anna svarer mer på elevens vegne her. Kari trekker fram også her at det er en

jenteskole og at det derfor ikke er likestilt for elevene. Jentene kommer bedre ut av den strukturen som skolen baserer seg på idag. Anna svarer:

«E jeg tror liksom at håpet er at det skal være likestilt og at alle egentlig på en måte vil at det skal være det, men at den er det sånn hundreprosent det tror jeg kanskje ikke. At det er, ja er litt fort gjort da at noen ødelegger for flere på en måte eller at det blir sånn kollektivt straffa, at noen ødelegger».

Hun fortsetter her med å fortelle at disse noen som kanskje ødelegger litt for resten ofte er gutter, men at det selvfølgelig ikke alltid er slik og at det finnes eksempler på at jentene gjør det samme.

4.4 Avsluttende analyse

Jeg vil i denne delen av oppgaven se på eventuelle likheter og ulikheter mellom elevbesvarelsene og det som kommer fram av svarene i lærerintervjuene.

Når lærerne skal beskrive hva de ser på som kvinnelige egenskaper nevner de ord som omsorgsfull, moderlig, ansvarsfull og kjærlighet. Når de skal beskrive det de ser på som mannlige egenskaper kommer ord som tøff, sterk, konkret og tydelig fram. De ordene som var mest fremtredende plassert i kategorien «jente» av elevene som samlet gruppe er søt, rolig, pliktoppfyllende og omsorgsfull. De ordene som er plassert mest på «gutt» er bråkete, sterk, tøff og direkte. Her kan vi se tydelige likheter mellom lærernes og elevens meninger rundt kjønnet. Elevenes og lærernes framstilling av hvilke egenskaper de ulike kjønnet har er like. Disse framstillingene av kjønnet passer godt inn med slik normene for kjønnet er. Elevene svarer at de mener at det «bare er sånn», det ligger altså en selvfølgelighet til grunn om at jenter og gutter er ulike på disse områdene. Det at lærerne har en usikkerhet når de svarer på hvilke egenskaper de ulike kjønnet har, men at de likevel kommer opp med noen egenskaper de mener tilhører mer det ene kjønnet enn det andre tyder på mye av det samme som elevbesvarelsene gjør. De er usikre på hva som er rett å svare, men kommer likevel med noen egenskaper som de mener tilhører. Så mye tyder på at det er noe som «bare er sånn» også for lærerne.

I den første elevoppgaven hvor elevene skulle plassere ord i ulike kategorier var det som nevnt i analysen en elev som uttrykket et ubehag ved å skulle plassere ord i kategorier basert på kjønn. Han følte likevel at det var forskjeller og at det var enkelte ord som tilhørte mer den ene kategorien enn den andre. Dette kan kobles mot det jeg observerte av lærerintervjuene. Lærerne ga også uttrykk for at det var vanskelig å snakke om kjønn og hva som gjorde dem forskjellige. De viste et tydelig ønske om å framstå politisk korrekt. Eleven følte nok på mye av det samme når han ble stilt ovenfor sitt dilemma. For som lærerne også ga uttrykk for så ønsket de at det skulle være en likhet og de syntes at det var vanskelig å bemerke hva som var typisk kvinnelig og mannlig da de først ble stilt spørsmålene. Men jo lenger ut i intervjuene vi kom jo mer innså de selv hva de følte var forskjellig og på hvilke måter de syntes at dette var en fin ting og en ulempe basert på ulike situasjoner. Eleven ga også uttrykk for en uvilje til å skulle fordele gitte ord eller egenskaper til de ulike kjønnet, men han ville samtidig ikke si at ordene eller egenskapene tilhørte begge kjønn da dette også ble feil for han. Jeg kan som sagt ikke generalisere dette til de andre elevene, da de ikke ga uttrykk for dette dilemmaet direkte til meg. Men innholdet av dataen viser likevel at både elev og lærer synes kjønnsforskjeller er et vanskelig tema.

5. Drøfting og avslutning

I analysedelen av oppgaven presenterte jeg funnene i datamaterialet og analyserte meg fram til en rekke ulike perspektiver på kjønn og kjønnsnormer i skolen. I denne delen av oppgaven vil jeg ta opp igjen disse funnene og perspektivene for å se disse i lys av teorien. Jeg vil ta stilling til fenomener jeg ser på som problematiske og reelle. Jeg vil gå nærmere inn på og besvare forskningsspørsmålene til oppgaven og drøfte tematikker som kommer opp i lys av dette. Til slutt vil jeg komme med mitt svar på problemstillingen, *Hvordan påvirker tradisjonelle kjønnsnormer mulighetsrommet hos gutter og jenter i skolen?*

Det første forskningsspørsmålet i denne oppgaven er *Hva tenker elevene at en «typisk gutt» og en «typisk jente» er?* Som det kommer fram av datamaterialet kan vi se at elevene beskriver kategorien jente som rolig og omtenksom i både den første og siste elevoppgaven. Kategorien gutt blir beskrevet som sterk, bråkete, tøff, lat og direkte i begge oppgavene. Prinsippet om forskjell eller dikotomi når det kommer til oppfattelse av kjønn omhandler som Ingerid Bø (2014) skriver at det er forskjeller på jenter og gutter. Dette kommer av at vi ser på gjennomsnittsforskjeller mellom jenter og gutter som grupper. Jenter er rolige og gutter er bråkete, jenter er søte og omsorgsfulle mens guttene er tøffe og direkte. Disse egenskapene kan ses på som motsetninger av hverandre og bekrefter at elevenes tanker rundt kjønn er stereotypiske. Dette spesielt i de tilfellene hvor plasseringen av ordene begrunnes med «vet ikke» eller med «at det bare er sånn». Det andre prinsippet Bø nevner om oppfatning av kjønn er prinsippet om rangering eller hierarki. I hovedsak handler dette prinsippet om det mannliges rangering over det kvinnelige, da dette i et historisk perspektiv kan ses på som en norm. Men det kan virke motsatt også med det kvinnelige over det mannlige. Her er det snakk om at den ene gruppen skiller seg fra den andre, men i dette prinsippet er det lagt til en ekstra dimensjon i sammenligningen. I forskning rundt skoleprestasjoner er det jentene som har høyest rang og guttene som sliter. Dette prinsippet blir bekreftet av både lærerne og av elevene. Lærerne kan se at jentene kan ha enkelte fordeler i skolen, men sliter mer med å se hvor guttene har en fordel. Kari er mer bastant enn de andre lærerne og sier direkte at det er en «jenteskole». Elevene plasserer egenskaper som passer bedre inn i «skolens skjulte pensum» i kategorien jente. I begrunnelsene til elevene er det også tydelig at elevene mener at jentene er flinkere til å gjøre det de får beskjed om, og at de er flinkere til å ta vare på de rundt seg enn det guttene er. Gutter blir beskrevet som bråkete og urolige. Det kommer også fram av begrunnelsene at guttene derfor får mer «kjeft» fra lærerne på grunn av dette. Noen av jentene tar også opp forventninger i begrunnelsene sine. De skriver at voksne forventer at jenter skal være slik og slik. Guttene bruker ikke denne typen begrunnelser på plasseringen av ord i eget kjønn, men elevene har likevel plassert ord som bråkete, sterk og tøff mye i kategorien gutt. Dette indikerer også en forventning. Det at ord blir plassert i en kjønn kategori av flere elever sier noe om forventningene man har til det kjønn. Det er mange eksempler på både gutter og jenter som sliter med å leve opp til de forventningene som samfunnet stiller til dem idag. Disse forventningene oppleves heller ikke som like for gutter og jenter. Normene som sier noe om hvordan man skal være som gutt og hvordan man skal være som jente preger altså elevenes syn på kjønnene i stor grad. Normene skaper forventninger. Det kan være lettere å tilpasse seg til den atferden som forventes av en og da kanskje spesielt hvis forventningene er lave. Om elevene selv tror på at normene for kjønn utgjør en beskrivelse av hva som forventes av dem oppstår det et problem. Mulighetsrommet hos gutter og mulighetsrommet hos jenter vil da ikke være det samme.

Det kan være vanskelig å bryte ut av disse uskrevne reglene for hvordan man bør være. Å være rolig som gutt er ikke forventningen og å være en bråkete jente som tar plass stemmer heller ikke overens med de uskrevne reglene. Å være en gutt eller jente som bryter med normene byr ikke på utfordringer i form av strukturelle begrensinger, men i det sosiale samspillet med andre. Forventninger er med på å forme oss og vi tilpasser oss ofte etter dette. Når forventningene til gutter og jenter ikke er de samme, hverken fra læreren, foreldre, venner eller samfunnet skaper dette ubalansen som påvirker mulighetsrommet for gutter og jenter. Verken skolen eller de rundt oss fungerer som produsenter av disse normene, men er med på å reprodusere. Vi setter ikke spørsmålsteget ved de kjønnte forventningene, men lever bare etter det som elevene selv sier «det bare er sånn».

Når elevene skal beskrive sine ønsker og forventninger til framtiden er det ikke mye som skiller jentegruppen fra guttegruppen. Hovedforskjellene ligger i valg av yrke. Her er det for det meste stereotypiske yrkesvalg som kommer til syne med omsorgsyrker hos jentene og praktiske eller høystatusyrker hos guttene. I yrkeslivet i Norge ser vi store forskjeller som går på nettopp dette fenomenet. Tiltak som kjønnskvoltering finnes i mange yrker og studier for å prøve å få en jevnere fordeling mellom kjønnene. Det er også et tydelig lønns-gap mellom de kvinnedominerende yrkene og de mannsdominerte som fører til ujevne inntektsforhold mellom kjønnene. Tiltak som kjønnskvoltering er ment for å gjøre det lettere for minoritetskjønnen å velge det utradisjonelle yrket. Det kan på denne måten ses på som en form for lokkemat. Dette er et eksempel på at rent strukturelt er det gjort forsøk på å innføre tiltak som prøver å bryte ved de tradisjonelle kjønnsnormene. Jeg tror disse tiltakene har liten effekt så lenge vi som mennesker fremdeles går rundt og føler på de ulike forventningene som ligger i vårt kjønn fra andre rundt oss. Disse forventningene kommer ikke av et behov for å tvinge gutter og jenter inn i bestemte båser, men mer som en ubevisst refleks som baserer seg på at «det bare er sånn». Trond snakker om hvordan han synes det er fint med jenter som velger utradisjonelt, men peker på at dette må komme av et ønske hos jenta og ikke fordi de føler en forventning. Hva som ligger bak Trond sin bemerkning om at jenter ikke må handle utradisjonelt basert på forventninger av andre er usikkert. Kanskje sikter han til de strukturelle tiltakene som kjønnskvoltering og mener at dette skaper et press på å velge utradisjonelt. At han imidlertid nevner forventninger først når det er snakk om å gjøre noe utradisjonelt og ikke i en sammenheng med det tradisjonelle kan også tyde på at han er kjønnsblind på de eksisterende normenes påvirkningskraft. Som vi ser av svarene til åttendeklassingene, er drømmeyrkene deres idag stereotypiske for kjønnene. Dette kan komme av at det er visse ting de interesserer seg for som ligger i jobbene de ønsker eller at det er egenskaper i dem selv som de mener egner seg godt i de ønskede yrkene og at de derfor vil mestre det godt. Som nevnt tidligere ser vi også at elevenes beskrivelser av gutter og jenter er ganske stereotypiske for kjønnene. Så det er mulig at den underbevisste forventningen bak kjønnsnormene også har en påvirkningskraft når det kommer til valg av yrke for elevene.

Det andre forskningsspørsmålet er *Hva tenker lærerne om kjønnets rolle i likestillingsarbeidet?* Av lærernes mer direkte svar på spørsmålet om de synes skolen idag er likestilt kommer det fram at lærerne mener at den ikke er det. Kari mener at skolen er mer tilpasset jentene. Trond og Eva trekker det mot at det er skjevfordelingen blant kjønnene på de ansatte som gjør at skolen ikke er likestilt idag. Anna svarer at hun skulle ønske at den var det, men at den nok ikke er det hundre prosent. Hun mener at det ofte er slik at en ødelegger for mange. «Nå må dere være stille gutter», slike utsagn

er det jeg legger i denne bemerkningen, at man generaliserer den bråkete oppførselen til noen gutter til å gjelde hele guttegruppen. Selv om lærerne synes det er vanskelig til å begynne med å svare på mange av spørsmålene som omhandler deres meninger rundt forskjeller på gutter og jenter kommer de likevel frem til noen egenskaper som beskriver de ulike kjønnene. Her svarer de relativt likt. Lærerne er i likhet med elevene også med på den stereotypiske framstillingen av kjønnene. Svarene lærerne kommer med viser til den typiske «nøytrale» tilnærmingen til kjønn. De mener og ønsker at de behandler elevene ut ifra deres individuelle forskjeller og at kjønn ikke er en avgjørende faktor for hvordan de utfører sin praksis. Lærerne er med andre ord mer kjønnsblinde enn kjønnsbevisste (Bø, 2014). De uttrykker en viss skepsis til hvorvidt kjønn har betydning for hvordan man behandler elevgruppene sine. De virker usikre på hva det er rett å mene om kjønn i skolen, men uttrykker et ønske om at alle elever bør ses for den de er og behandles ut ifra det. Dette er en god pedagogisk praksis som har eleven i fokus. Likevel gjør det lærerne mer kjønnsblinde enn kjønnsbevisste. De mangler det normkritiske aspektet rundt kjønn. Om man ikke er bevisst på at det meste man gjør både bevisst og ubevisst bærer preg av kjønn er man med på å reprodusere kjønnsnormer. UngIDag utvalgets NOU 2019: 19 mener at det trengs et kompetanseløft i normkritisk pedagogikk i skolen. «En overordnet ambisjon med normkritisk pedagogikk er å skape varig bevissthet om samfunnsmessige maktrelasjoner med tanke på hvem som har makt til å definere hva som er «normalt», og dermed hva som er normen. Det innebærer blant annet å stille spørsmål ved generalisering og stereotyper på bakgrunn av kjønn og andre kjennetegn.» (s. 24). Det handler om å gjøre lærere mer bevisst på normers påvirkningskraft på barn og unge, og samfunnet generelt. På denne måten bidrar vi til å minske reproduksjonen av gitte normer som påvirker elevenes mulighetsrom. Slik kan også elevene selv bli bevisst sin rolle og sine muligheter utover det de tradisjonelle normene i utgangspunktet legger føringer for. Om vi ser på kjønn som en sosial konstruksjon (Bø, 2014) betyr dette at de normene vi har for kjønn er konstruert av oss som mennesker i sosiale sammenhenger opp gjennom historien. Vi har tilegnet jenter og gutter ulike egenskaper som er typiske for det kjønn det er snakk om og dermed lært oss til at dette er «normalen» på hvordan man skal være. Når vi nå ser at denne «normalen» skaper begrensinger for hvordan man er en jente og en gutt på, har det oppstått et problem. Men siden disse normene for hvordan man skal være er skapt av oss i sosiale sammenhenger betyr dette også at det er mulig å endre hva som er normen. For å gjøre dette trenger vi et kritisk syn på hvilke forutsetninger og forventninger som springer ut av de gamle normene og anerkjenne at disse eksisterer. Videre må vi jobbe mot å skape nye mønstre som skaper friere rammer rundt hvordan man er jente og hvordan man er gutt. Målet er ikke at gutter og jenter skal bli like. Jeg anerkjenner at det naturlig nok kan være enkelte biologiske faktorer gjør at gruppene rett og slett er ulike på visse områder. Det motsatte av likhet er ikke forskjell, men ulikhet. Så om man går i dybden på hva som er diskriminerende ved de gamle kjønnsnormene og jobber for å fjerne disse forskjellene, vil ikke dette bety at målet er at jenter og gutter skal bli en homogen gruppe.

Er det produktivt eller mer skadelig at man sammenligner og setter gutter og jenter opp mot hverandre som to konkurrerende kategorier? Som nevnt innledningsvis i denne oppgaven kom det i 2019 ut to ulike NOUer som har med kjønn i skolen å gjøre. NOU 2019: 3 bidrar til en «overkjønning» og «overgeneralisering» av kjønnsforskjellene i skolen. I Nielsen & Malterud (2019) sin analyse av Stoltenbergutvalgets NOU pekes det på at kjønn blir sett på som en statisk, essensiell størrelse på individnivå og at perspektivet på barn som meningsskapende aktører mangler (s.277). Isteden for å se på

kjønn som noe mangfoldig og variert søkes svarene på prestasjonsforskjeller mellom kjønnene i gjennomsnittsforskjellene mellom gutter og jenter som to ulike isolerte grupper. Narrative om gutter som skoletapere som kommer fram av en slik måte å måle kjønnsforskjeller på er med på å reprodusere eksisterende kjønnsstereotyper. «Motgiften til svartmaling av gutter ligger i å vokte seg for enkle forklaringer som baserer seg primært på inndelinger av unge i to store kategorier, i å anerkjenne at gjennomsnittsforskjeller sier noe, men ikke alt, og i å utvikle bedre forståelse av det mangfold av kjønnede livsløpsprosesser som unge mennesker gjennomgår.» (Vogt, 2018, s. 188). NOU 2019: 19 ser på mulighetsrommet hos unge gutter og jenter. UngIDag utvalgets NOU har en dypere forståelse av kjønn, og går dermed mer inn i hvordan kjønn og kjønnsstereotyper kommer fram i barn og unges hverdag. De to NOUene har ulikt fokus og syn på kjønn og opererer med ulike fremgangsmåter. Begge peker likevel på at det trengs mer dybdeforskning innenfor feltet kjønn i skolen. Det er et behov for en dypere innsikt i hvordan kjønn og kjønnsforskjeller oppleves i skolen. Det er et behov for å få et innblikk i hva som skjer innenfor klasserommets fire vegger og hvordan lærer- elevrelasjoner og elev- elevrelasjoner påvirkes av kjønn. I denne oppgaven samlet jeg inn data fra både et elev og et lærerperspektiv. Dette for å se på hvordan skolen representert av lærerne og elevene opplever kjønn i skolen. Skolen er en vesentlig del av barn og unges oppvekst, og lærerne er de som kommer nærmest på elevene og har størst innflytelse på dem i skolesystemet. Lærerne har i oppgave å sørge for at alle får en likeverdig opplæring og behandling i skolen. Elevene lærer også av hverandre og former sammen sine klasse- og skolemiljø. Det siste forskningsspørsmålet til denne oppgaven er *Hvilke konsekvenser kommer av sammenligningen av guttene opp mot jentene?* Tanken bak dette spørsmålet er den fremtredende framstillingen i forskning som generaliserer gjennomsnittsforskjeller mellom gutter og jenter i målbare sammenhenger. Svartmalingen av gutter som skoletapere presenterer et bilde av at skolen ikke passer for gutter, men for jenter. Det skaper forventninger om at jentene skal lykkes i skolen og guttene vil streve. Innad i gruppen jenter og innad i gruppen gutter finnes det også mangfold. Det er flere faktorer enn kjønn som avgjør hvor godt egnet man er til å møte ulike utfordringer man møter på i livsløpet. Likevel er det i skolesammenheng mye som knyttes til kjønn. Når elevene skal beskrive seg selv første skoledag og om 20 år er det flere likhetstrekk mellom jentene og guttene enn det er forskjeller. De hadde like følelser og forventninger til skolen da de sto på terskelen til å begynne og de har mange av de samme håpene for egen fremtid. Når de skal beskrive seg selv slik de er idag kommer det fram tydeligere forskjeller mellom kjønnene. Disse forskjellene er i likhet med framstillingene av gutt og jente kategoriene mye preget av kjønnsstereotyper. Men også her kommer mangfoldet innad i jente og guttegruppene fram. For selv om det er mange typiske forskjeller mellom jentene og guttene er det også forskjeller mellom jentene og mellom guttene. Enkelte av jentene svarer mer likt som guttene og enkelte av guttene svarer mer likt jentene. Jeg vil argumentere for at forskning som søker løsningen på problemet med kjønnede prestasjonsforskjeller i skolen kan gjøre mer skade enn godt når den overdriver med bruken og betydningen av gjennomsnittsforskjeller mellom kjønnene. Den bidrar til en underbygning av de allerede eksisterende kjønnsstereotypiene og kjønnsnormene i samfunnet.

Så mulighetsrommet hos gutter og jenter i skolen blir altså påvirket av tradisjonelle kjønnsnormer i form av ulikheten dette skaper til forventninger. Normene er skapt i en sosial setting i samfunnet, noe som indikerer at de kan omskapes. Det er derfor viktig at skolen er bevisst sin rolle i reproduksjonen av normer. Et kunnskapsløft innen normkritisk pedagogikk som UngIDag utvalget foreslår som et tiltak for arbeide mot en

likestilt skole hvor elevene har like mulighetsrom er dermed noe jeg støtter. Vi må jobbe for å gjøre ansatte i skoler og barnehager mer bevisste rundt normers påvirkningskraft på barn og unges mulighetsrom. Et kompetanseløft rundt normkritisk pedagogikk vil være et stort steg i riktig retning. Å forandre normer som sitter så dypt i vår kultur og i vårt samfunn er ikke gjort over natten. Målet vil derfor ikke i første omgang være å endre normene, men å skape bevisstgjøring rundt dets påvirkningskraft. På denne måten skaper vi et mer kritisk og åpent blikk på de førende uskrevne reglene som skaper ulike muligheter for gutter og jenter. Debatten om kjønn i skolen må endres. Fokuset som preger mye av forskningen idag baserer seg i for stor grad på gjennomsnittsforskjellene. Gjennomsnittsgutten og gjennomsnittsjenta passer i større grad inn i det stereotypiske bildet vi har på kjønnene. Det sier lite om mangfoldet som eksisterer innad i kjønnene, og det viser kanskje minst av alt til de elevene som befinner seg på feil side av normgrensen. Forskning som går mer i dybden på opplevelser av kjønnsnormer i skolen vil kunne gi flere svar på hvilke aspekter rundt kjønnsstereotyper som utfordrer likestillingsproblematikken rundt mulighetsrom mest. Denne oppgaven viser også at samtaler rundt kjønn i skolen kan ha en positiv effekt. Som jeg merket meg i prosessen med lærerintervjuene ble lærerne mer reflekterte over egne syn underveis i samtalen. De ble mer bevisste over egen praksis og på kjønnets betydning for hvordan man handler, tenker og prater. Flere samtaler rundt temaet vil derfor kunne bidra til å gjøre ansatte i skolen mer kjønnsbevisste. I denne oppgaven konkluderer jeg med at kjønnsnormene har en effekt på mulighetsrommet som dannes for gutter og jenter i skolen. Det er derfor problematisk at forskning som er ment til å redusere forskjeller på kjønn i skolen heller bidrar til å reprodusere kjønnsnormer.

Litteraturliste

- Aasebø, S. A. (2021). Fortellinger om gutters krise, jenters fremgang og skolens utfordringer med sosiale ulikheter. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 7/2021. <https://utdanningsforskning.no/artikler/2021/fortellinger-om-gutters-krise-jenters-fremgang-og-skolens-utfordringer-med-sosiale-ulikheter/>.
- Andersen, G. *Narrativ. Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 1. juni 2022 fra <https://snl.no/narrativ>.
- Bakken, A. Borg, E. Hegna, K. Backe-Hansen, E. (2008). *Er det skolens skyld?: En kunnskapsoversikt om skolens bidrag til kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner*. (NOVA rapport NR4/08).
- Bø, I. (2014). Kjønnsblind, kjønnsnøytral eller kjønnsbevisst?: *Pedagoger møter kollegaer, barn og foreldre*. Universitetsforlaget.
- Fauskanger, J. & Mosvold, R. (2014). Innholdsanalysens muligheter i utdanningsforskning. *Norsk pedagogisk tidsskrift*. 98(2), pp. 127-139.
- Gleiss, M. S. & Sæther, E. (2021). *Forskningsmetode for lærerstudenter*. Cappelen Damm.
- Haugan, I. (2019, 20. august). *Norsk skole underbygger sosiale forskjeller*. Forskning.no. <https://forskning.no/ntnu-partner-skole-og-utdanning/norsk-skole-underbygger-sosiale-forskjeller/1366498>.
- Johannessen, A., Tufte, P, A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt Forlag.
- Kvarv, S. (2014). *Vitenskapsteori tradisjoner, posisjoner og diskusjoner*. Novus.
- Larsen, A. K. (2017). En enklere metode: *Veiledning i samfunnsvitenskapelig forskningsmetode* (2.utg.). Fagbokforlaget.
- Lie, E. R. (2016). Kjønn, feminisme og likestilling. I Kvamme, O. A., Kvernbekk, T. & Strand, T. (Red.), *Pedagogiske fenomener: En innføring*. (s. 377-398). Cappelen Damm Akademisk.
- Nielsen, H. B. & Henningsen, I. (2018). Guttepanikk og jentepress – paradokser og kunnskapskrise. *Tidsskrift for Kjønnsforskning*. Nr. 1-2-2018, s. 6-28.
- Nielsen, H. B. & Malterud, K. (2019). Kunnskap for politikk og praksis? En analyse av Stoltenbergutvalgets kunnskapssyn. *Tidsskrift for samfunnsforskning*. Nr. 3-2019, s. 274-284.
- NOU 2019: 3. (2019). *Nye sjanser – bedre læring – Kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp*. Kunnskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/8b06e9565c9e403497cc79b9fdf5e177/no/pdfs/nou201920190003000dddpdfs.pdf>.

NOU 2019: 19. (2019). *Jenterom, gutterom og mulighetsrom – Likestillingsutfordringer blant barn og unge*. Kunnskapsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/efa97f020331439a8adbb84dd90ab426/no/pdfs/nou201920190019000dddpdfs.pdf>.

Thagaard, Tove (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* Fagbokforlaget.

Tjora, A. *Norm*. Store norske leksikon på snl.no. Hentet 1. juni 2022 fra <https://snl.no/norm>.

Vogt, K. C. (2018). Svartmaling av gutter. *Norsk sosiologisk tidsskrift*. Nr. 2-2018, s. 177-193.

Vedlegg

1. Intervjuguide

Intervjuguide

Dette vil være et semistrukturert intervju, hvor det kan komme oppfølgingsspørsmål.

Intro spørsmål

Hvor gammel er du?

Hvilken utdanning har du?

Hvor lenge har du jobbet som lærer?

Forskjeller på kvinner og menn

Hva ser du på som kvinnelige egenskaper?

Hva ser du på som mannlige egenskaper?

Jenter og gutter i skolen

På hvilken måte føler du at du behandler guttene og jentene i klassen din likt eller ulikt?

På hvilken måte føler du at jentene har en fordel i skolen?

På hvilken måte føler du at guttene har en fordel i skolen?

Hvis du skulle designet en ideal elev, hvilke egenskaper ville denne eleven hatt?

Avsluttende spørsmål

Mener du at det er et behov for å behandle kjønnene ulikt, isåfall hvorfor?

Hva er dine tanker rundt prestasjonsforskjellene mellom gutter og jenter i grunnskolen?

Synes du skolen idag er likestilt? Hvorfor/hvorfor ikke?

Kjønn:

Plasser ordene som er listet opp under i den kategorien du føler ordet hører hjemme å gi en begrunnelse på hvorfor du mener dette.

Direkte, Falsk, Tøff, Søt, Smart, Omsorgsfull, Sterk, Rolig, Lat, Flink, Bråkete, Pliktopplyllende, Aktiv, Selvstendig og Vennlig

Gutt

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Begge / Vet ikke

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Jente

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

2. Elevoppgave 1

3. Elevoppgave 2

I de følgende oppgavene skal du tegne eller skrive noe om hvordan du ser på deg selv på ulike tidspunkter i livet. Det kan for eksempel være følelser du tror du har eller hadde, tanker rundt hvem du er, forventinger til andre eller til skolen.

Beskriv deg selv slik du ser på deg selv *idag*:

Beskriv deg selv slik du så på deg selv *første skoledag*:

Beskriv deg selv slik du tror eller ønsker at du er *om 20 år*:

Plasser ord DU mener passer inn i kategoriene og begrunn hvorfor du mener dette.

Gutt

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Begge/ Vet ikke

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Jente

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

Ord:
Begrunnelse:

4. Elevoppgave 3

5. Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Kjønnsnormer i skolen»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å se nærmere på kjønnsnormer i skolen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å se nærmere på hvordan kjønnsnormer har innvirkning på skolehverdagen til elever. Jeg ønsker derfor å spørre lærere om deres syn og oppfatning av likestilling i skolen og rundt deres syn på kjønnsforskjellene på prestasjoner i skolen. Dette skal brukes til å skrive en master om kjønnsnormer i skolen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges teknisk-vitenskapelige universitet, institutt for lærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er spurt om å delta på grunnlag av at du er lærer i ungdomsskolen og har jobbet som lærer en stund.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer det at du stiller til et intervju. Det vil ta deg ca. 45 minutter. Intervjuet inneholder spørsmål om dine oppfatninger om kjønn i skolen og om egenskaper hos de ulike kjønnene. Dine svar fra intervjuet vil bli tatt opp i diktafon og transkribert. Transkriberingen vil anonymisere informasjonen og lydopptaket vil bli slettet. Diktafonen som brukes vil lagres på et sikkert nettskjema.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Jeg som student er den som kommer til å behandle informasjonen fram til den er anonymisert. Prosjektansvarlig/ veileder kommer til å få innsyn til det transkriberte intervjuet.
- Det vil bli brukt Diktafon som er et sikkert nettskjema for lagring av lydopptaket av intervjuet. I transkriberingen vil det bli brukt fiktive navn eller koder.

Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen av den endelige masteren.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 25. mai 2022. Personopplysninger vil da bli slettet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Norges teknisk-vitenskapelige universitet, institutt for lærerutdanning har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Norges teknisk-vitenskapelige universitet, institutt for lærerutdanning ved ~~Sevil Sümer~~, epost: sevil.sumer@ntnu.no
- Vårt personvernombud: Thomas Helgesen, epost: thomas.helgesen@ntnu.no
telefon: 930 79 038

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

~~Sevil Sümer~~
(Prosjektansvarlig/Veileder)

Silje T. Hammer

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*kjønnsnormer i skolen*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

